HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2017. szeptember 14.[1]

C-372/16. sz. ügy

Soha Sahyouni
kontra
Raja Mamisch

(az Oberlandesgericht München [müncheni tartományi felsőbíróság, Németország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal – A Bíróság hatásköre – 1259/2010/EU rendelet – A házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködés – Hatály – 1. cikk – Harmadik állam vallási bírósága által nyilvántartásba vett nem állami jellegű házasságfelbontás elismerése – 10. cikk – Az alkalmazandó külföldi jog mellőzése – A házastársak nemen alapuló hátrányos megkülönböztetése a házasság felbontásához való jog tekintetében – A hátrányosan megkülönböztető jelleg *in abstracto* vizsgálata – A hátrányosan megkülönböztetett házastárs esetleges beleegyezésének hatástalansága”

I. Bevezetés

1. Az Oberlandesgericht München (müncheni tartományi felsőbíróság, Németország) által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról szóló, 2010. december 20-i 1259/2010/EU tanácsi rendelet[2] értelmezésére vonatkozik, amelynek rendelkezései még soha nem képezték a Bíróság érdemi vizsgálatának tárgyát.

2. A jelen kérelem kapcsolódik az említett bíróság által ugyanezen – egy szíriai vallási bíróság által a házasság felbontását kimondó határozat Németországban történő elismertetésére irányuló bírósági eljárásra vonatkozó – alapeljárás keretében korábban benyújtott kérelemhez. Ez az első előzetes döntéshozatal iránti kérelem a 2016. május 12-i Sahyouni végzéssel[3] (C-281/15) zárult, amelyben a Bíróság hatáskörének nyilvánvaló hiányát állapította meg.[4]

1 Eredeti nyelv: francia.

2 HL 2010. L 343., 10. o. Ezt a jogi aktust általában „Róma III” rendeletként említik.

3 EU:C:2016:343.

4 E határozat fő indokait a jelen indítvány 26. pontja foglalja össze.

3. A kérdést előterjesztő bíróság az 1259/2010 rendelettel kapcsolatos kérdésekkel fordul ismét a Bírósághoz előzetes döntéshozatal céljából. Ezek megvizsgálása előtt, meg kell majd állapítani, hogy a Bíróság hatásköre kiterjed a megválaszolásukra – noha a harmadik országban meghozott, házasság felbontásáról szóló határozat elismerése, mint amelyről az alapeljárásban is szó van, nem tartozik az említett rendelet hatálya alá –, figyelemmel arra, hogy az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból az tűnik ki, hogy az irányadó német jogszabályok szerint ilyen helyzetekre alkalmazható ez az uniós jogi aktus.

4. Az elsőként előterjesztett kérdés annak eldöntésére hívja fel a Bíróságot, hogy az 1259/2010 rendelet rendelkezései kiterjednek-e a házasságok „nem államinak” minősülő felbontására, amennyiben azok nem valamely bíróság vagy hatóság konstitutív jellegű határozatán alapulnak, hanem – adott esetben egy külföldi hatóság tisztán deklaratív jellegű közreműködése mellett – a házastársak egyoldalú vagy kölcsönös akaratnyilatkozatán.

5. A másodlagosan előterjesztett további kérdések az említett rendelet 10. cikkének értelmezésére vonatkoznak, amely a főszabály szerint alkalmazandó jog helyett az eljáró bíróság országa szerinti jog alkalmazását teszi lehetővé, amennyiben az előbbi a házastársak között nemük alapján hátrányos megkülönböztetést tesz. E tekintetben a Bíróságot először is arról kérdezik, hogy az ilyen hátrányos megkülönböztetés fennállásának értékelését *in abstracto* vagy *in concreto* szükséges-e elvégezni. Feltéve, hogy az került megállapításra, hogy e vizsgálatot az adott ügy körülményeire figyelemmel kell elvégezni, a Bíróságnak ezt követően azt kell eldöntenie, hogy a hátrányosan megkülönböztetett házastársnak a házasság felbontásához való esetleges hozzájárulása lehetővé teszi-e mégis a hátrányosan megkülönböztető külföldi jog alkalmazását.

II. Jogi háttér

A. Az uniós jog

6. Az 1259/2010 rendelet kizárólag azokban a tagállamokban alkalmazandó, amelyek részt vesznek a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén az e rendelettel létrehozott megerősített együttműködésben.[5]

7. A (9) preambulumbekezdése szerint az 1259/2010 rendelet „célja, hogy egyértelmű és teljes jogi keretet alakítson ki a részt vevő tagállamokban a házasság felbontására és a különválásra irányuló eljárások során alkalmazandó jog tekintetében, valamint a jogbiztonság, a kiszámíthatóság és a rugalmasság szempontjából megfelelő megoldásokat biztosítson az európai polgároknak, továbbá kiküszöbölje annak lehetőségét, hogy az egyik házastárs a másikat megelőzve kezdeményezze a házasság felbontását annak érdekében, hogy az eljárást olyan jog szerint folytassák le, amelyet e fél saját érdekei szempontjából kedvezőbbnek ítél”.

8. Az említett rendelet (10) preambulumbekezdése értelmében a „rendelet tárgyi hatályának és rendelkezéseinek összhangban kell lenniük a [a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. november 27-i] 2201/2003/EK

5 Ez a rendelet, amely 2010. december 30-án lépett hatályba, 2012. június 21-e óta alkalmazandó az ezen együttműködésben kezdettől fogva részt vevő tagállamokban, amelyek közé a Német Szövetségi Köztársaság is tartozik. Jelenleg Belgiumban, Bulgáriában, Németországban, Görögországban, Spanyolországban, Franciaországban, Olaszországban, Lettországban, Litvániában, Luxemburgban, Magyarországon, Máltán, Ausztriában, Portugáliában, Romániában és Szlovéniában alkalmazandó. 2018. február 11-től Észtországban is alkalmazandó lesz (lásd a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén folytatott megerősített együttműködésben Észtország részvételéről szóló, 2016. augusztus 10-i (EU) 2016/1366 bizottsági határozatot, HL 2016. L 216., 23. o.).

[tanácsi] rendelettel[6]”. Úgy rendelkezik továbbá, hogy az 1259/2010 rendeletet „csak a házassági kötelékek felbontására vagy lazítására lehet alkalmazni”, valamint hogy „[a]z e rendelet kollíziós jogi szabályai révén meghatározott jog alkalmazandó a házasság felbontásának és a különválásnak a jogalapjára”.

9. E rendelet (24) preambulumbekezdése kimondja, hogy „[e]gyes esetekben, például ha az alkalmazandó jog nem rendelkezik a házasság felbontásáról, vagy az egyik házastársnak neme miatt nem biztosít azonos jogokat a házasság felbontásához, vagy a különváláshoz, mindig az eljáró bíróság országa szerinti jogot kell alkalmazni. Ez azonban nem érintheti a közrendi záradékot”.

10. Az 1. cikk (1) bekezdése előírja, hogy az 1259/2010 rendeletet „a házasság felbontására és a különválásra kell alkalmazni olyan esetekben, amelyek több állam jogához kapcsolódnak”.

11. E rendelet „Egyetemes alkalmazás” című 4. cikke értelmében „[a]z e rendelet szerint kijelölt jogot akkor is alkalmazni kell, ha az nem egy részt vevő tagállam joga”.

12. Az említett rendelet 8. cikke a felek 5. cikknek megfelelően gyakorolt jogválasztásának hiányában alkalmazandó jogot határozza meg, rangsorban, bizonyos feltételek teljesülése esetén a következő kapcsolóelvek szerint: a bírósághoz fordulás időpontjában a házastársak szokásos tartózkodási helye, ennek hiányában a házastársak utolsó tartózkodási helye, ennek hiányában azon állam, melynek mindketten állampolgárai, ennek hiányában pedig azon állam, amelynek a bíróságához fordultak.

13. Az 1259/2010 rendelet „Az eljáró bíróság országa szerinti jog alkalmazása” című 10. cikke szerint „[a]mennyiben az 5. vagy a 8. cikk szerint alkalmazandó jog nem rendelkezik a házasság felbontásáról, vagy az egyik házastársnak neme miatt nem biztosít azonos jogokat a házasság felbontásához vagy a különváláshoz, az eljáró bíróság országa szerinti jogot kell alkalmazni”.

14. Ugyanezen rendelet „Közrend” című 12. cikke előírja, hogy „[a]z e rendelet alkalmazásában meghatározott jog valamely rendelkezésének alkalmazása csak akkor tagadható meg, ha az alkalmazás nyilvánvalóan összeegyeztethetetlen az eljáró bíróság országának közrendjével”.

B. A német jog

1. A FamFG

15. A Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit[7] (a családi ügyekben követendő eljárásról és a nemperes eljárásokról szóló törvény, a továbbiakban: FamFG) a következőképpen rendelkezik „A házassággal kapcsolatos külföldi határozatok elismerése” című 107. §-ában:

„(1) Az olyan határozatok, amelyekkel külföldön házasságot […] a házassági kötelék fenntartásával vagy anélkül felbontanak […] csak akkor kerülnek elismerésre, ha a Land igazságügyi igazgatása megállapította, hogy az elismerés feltételei teljesülnek. […]

[…]

(6) Ha a Land igazságügyi igazgatása megállapítja, hogy az elismerés feltételei teljesültek, a kérelmet elő nem terjesztő házastárs az Oberlandesgerichtnél kérheti a határozathozatalt. […]

6 HL 2003. L 338., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 6. kötet, 243. o.; helyesbítés: HL 2013. L 82., 63. o.

7 A szöveg német és angol nyelven elérhető a következő internetcímen: http://www.gesetze-im-internet.de/famfg/index.html

(7) Azon Oberlandesgericht polgári tanácsa rendelkezik illetékességgel, amelynek kerületében a Land igazságügyi igazgatásának székhelye található. […]”

16. A FamFG-nek „Az elismerés akadályai” című 109. §-a (1) bekezdésének 4. pontja előírja, hogy „[a] külföldi határozat elismerése kizárt, […] ha [annak] elismerése […] olyan eredményre vezet, amely nyilvánvalóan ellentétes a német jog lényeges alapelveivel, különösen ideértve azt az esetet, ha az elismerés ellentétes az alapvető jogokkal”. Ugyanezen szakasz (5) bekezdése értelmében a külföldi határozat jogszerűségére vonatkozó vizsgálatnak nincs helye.

2. Az EGBGB

17. Az Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (a polgári törvénykönyv bevezetéséről szóló törvény, a továbbiakban: EGBGB) 2013. január 28-ig hatályos változata 17. cikkének (1) bekezdése a következőképpen rendelkezett: „[a] házasság felbontására azon jog az irányadó, amely a házasság általános joghatásaira alkalmazandó a házasság felbontása iránti kérelem időpontjában. Ha ezen jog alapján a házasság felbontása nem lehetséges, a házasság felbontására a német jog az irányadó, amennyiben a házasság felbontását kérelmező házastárs a kérelem benyújtásának időpontjában német állampolgár vagy a házasság megkötésének időpontjában német állampolgár volt.”

18. Egy 2013. január 23-i törvénymódosítás következtében [8] a fent említett kollíziós szabály átdolgozásra került, amely folytán az EGBGB 17. cikkének (1) bekezdése immár úgy rendelkezik, hogy „[a] házasság felbontásának a jelen fejezet további rendelkezéseiben nem szabályozott vagyonjogi következményeire azon jog az irányadó, amely az 1259/2010/EU rendelet alapján a házasság felbontására alkalmazandó”.

III. Az alapeljárás, az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések és a Bíróság előtti eljárás

19. Amint az a Bíróság 2016. május 12-i Sahyouni végzésében (C-281/15) [9] szerepel, Raja Mamisch és Soha Sahyouni 1999. május 27-én kötöttek házasságot a homsi (Szíria) iszlám bíróság illetékességi területén. Mindketten születésük óta szír állampolgárok, illetve mindketten – R. Mamisch honosítás révén, S. Sahyouni pedig a házasságkötést követően – megszerezték a német állampolgárságot. Miután 2003-ig Németországban éltek, Szíriába költöztek, később felváltva Németországban, Kuvaitban és Libanonban tartózkodtak. Jelenleg – különböző lakóhelyeken – ismét Németországban élnek.

20. R. Mamisch 2013. május 19-én bejelentette, hogy fel kívánja bontani a házasságát, mivel a meghatalmazottja a latakiai (Szíria) vallási saríabíróság előtt kimondta a házasság felbontását. Ez a bíróság 2013. május 20-án megállapította a házasság felbontását.

21. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy 2013. szeptember 12-én S. Sahyouni saját kezűleg aláírt nyilatkozatot tett a vallási előírások alapján őt megillető juttatások, vagyis összesen 20 000 amerikai dollár (USD) (körülbelül 15 000 euró [10]) átvételéről, az alábbi szöveggel: „[…] a házassági szerződés és a házasság egyoldalú kívánságra történő felbontása alapján engem megillető minden juttatást megkaptam, és volt férjemet ezennel felmentem a házassági szerződés és a latakiai saríabíróság által hozott 1276. sz., 2013. május 20-i felbontó végzés alapján velem szemben fennálló minden kötelezettsége alól […]”.

8 Azaz a 2013. január 23-i Gesetz zur Anpassung der Vorschriften des Internationalen Privatrechts an die Verordnung (EU) Nr. 1259/2010 und zur Änderung anderer Vorschriften des Internationalen Privatrechts (a nemzetközi magánjog rendelkezéseinek az 1259/2010 rendelethez való igazításáról és a nemzetközi magánjog egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló törvény) (BGBl. 2013. I, 101. o.), amely 2013. január 29-én lépett hatályba.

9 EU:C:2016:343, 9–14. pont.

10 2013. szeptember 12-i, körülbelül 0,75 euró/USD árfolyamon számolva.

22. R. Mamisch 2013. október 30-án kérelmezte a Szíriában meghozott, házasság felbontására vonatkozó határozat elismerését. Az Oberlandesgericht München (müncheni tartományi felsőbíróság) 2013. november 5-i határozatával helyt adott e kérelemnek, és megállapította, hogy fennállnak e házasságot felbontó határozat elismerésének a jogi feltételei.

23. S. Sahyouni 2014. február 18-án kérelmezte az említett határozat hatályon kívül helyezését, és annak megállapítását, hogy a szóban forgó, házasság felbontásáról szóló határozat elismerésének a feltételei nem teljesültek.

24. Az Oberlandesgericht München (müncheni tartományi felsőbíróság) elnöke 2014. április 8-i határozatával elutasította S. Sahyouni kérelmét. Határozatának indokolásában kitért arra, hogy véleménye szerint a szóban forgó, házasságot felbontó határozat elismerésére az 1259/2010 rendelet vonatkozik, amely a házasság nem állami felbontására is alkalmazandó. Mivel nem került sor érvényes jogválasztásra, és a házastársaknak a házasság felbontása előtti évben nem volt közös szokásos tartózkodási helye, az alkalmazandó jogot az említett rendelet 8. cikkének c) pontja alapján kell meghatározni. Amennyiben a házastársak kettős állampolgársággal rendelkeznek, a német jog értelmében [11] a szorosabb kapcsolatot tükröző állampolgárság a döntő, amely a szóban forgó házasságfelbontás időpontjában a szír állampolgárság volt. Végül rámutatott arra, hogy az 1259/2010 rendelet 12. cikkének értelmében vett közrend nem lehet akadálya a Szíriában kimondott határozat elismerésének, tekintettel arra, hogy a feleség utólag elfogadta a házasság felbontásának szóban forgó formáját azáltal, hogy az annak alapján járó juttatásokat elfogadta, és hogy e körülmények között a határozat elismerése – az esetlegesen fennálló hátrányos megkülönböztetés ellenére – a rendelet 10. cikkével sem ellentétes.

25. S. Sahyouni keresetet nyújtott be ezen elutasító határozattal szemben. 2015. június 2-i végzésével az Oberlandesgericht München (müncheni tartományi felsőbíróság) felfüggesztette eljárását és az 1259/2010 rendelet értelmezésével kapcsolatban különböző kérdéseket terjesztett a Bíróság elé előzetes döntéshozatal céljából.

26. 2016. május 12-i Sahyouni végzésével [12] (C-281/15) a Bíróság kimondta, hogy a fenti kérdések megválaszolására nyilvánvalóan nincs hatásköre, különösen mivel az 1259/2010 rendelet rendelkezései nem alkalmazhatók egy harmadik államban már meghozott, házasságot felbontó határozat elismerésére, és a kérdést előterjesztő bíróság nem szolgált semmilyen információval, amely azt támaszthatná alá, hogy az említett rendelet rendelkezéseit a nemzeti jog közvetlenül és feltétel nélkül alkalmazhatóvá tette az ilyen helyzetekre. Hangsúlyozta ugyanakkor, hogy fennmarad e bíróság azon lehetősége, hogy új előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjesszen elő, ha a Bírósággal közölni tudja az annak határozathozatalához szükséges valamennyi elemet.

27. E körülmények között a Bírósághoz 2016. július 6-án érkezett, 2016. június 29-i határozatával az Oberlandesgericht München (müncheni tartományi felsőbíróság) úgy határozott, hogy eljárását másodszor is felfüggeszti és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

„1) A házasság nem állami – a jelen ügyben: az egyik házastárs által egy szíriai vallási bíróság előtt tett egyoldalú nyilatkozat útján, a saría alapján történő – felbontásának eseteire is kiterjed-e az [1259/2010 rendelet] 1. cikke szerinti hatály?

2) Az [első] kérdésre adandó igenlő válasz esetén az [1259/2010] rendeletnek az e rendelet 10. cikkének [vizsgálata keretében] történő alkalmazása során a házasság nem állami felbontásának eseteiben

11 Pontosabban az EGBGB 5. cikkének (1) bekezdése értelmében.

12 EU:C:2016:343, 18–33. pont.

a) azt az összehasonlítást kell-e absztrakt módon alapul venni, amely szerint a 8. cikk szerint alkalmazandó jog ugyan mindkét házastársnak jogot biztosít a házasság felbontásához, e jog azonban az egyik házastárs neme miatt eltérő eljárásjogi és anyagi jogi feltételekhez van kötve, mint a másik házastárs joga, vagy

b) attól függ a rendelkezés alkalmazhatósága, hogy az absztrakt módon hátrányosan megkülönböztető külföldi jog alkalmazása az egyedi ügyben is – konkrét – hátrányos megkülönböztetéssel jár e?

3) A [második kérdés b) pontjára] adott igenlő válasz esetén, már a hátrányosan megkülönböztetett házastársnak a házasság felbontásával való – adott esetben ellentételezések jóváhagyott elfogadásában megnyilvánuló – egyetértése is indokolttá teszi-e a rendelkezés alkalmazásának mellőzését?”

28. A jelen eljárásban a német, a belga, a francia, a magyar és a portugál kormány, valamint az Európai Bizottság terjesztett elő írásbeli észrevételeket. A 2017. május 31-i tárgyaláson R. Mamisch, a német és a magyar kormány, valamint a Bizottság terjesztett elő szóbeli észrevételeket.

IV. Elemzés

29. A felhozott kifogásokra figyelemmel, a Bírósághoz intézett kérdések elemzését megelőzően azt szükséges megvizsgálni, hogy – szemben a kérdést előterjesztő bíróság által ugyanezen alapeljárás keretében korábban benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel kapcsolatban megállapítottakkal – a jelen eljárásban e kérdések megválaszolására kiterjed-e a Bíróság hatásköre.

A. A Bíróság hatásköréről

30. Elöljáróban megjegyzem, hogy véleményem szerint a Bíróságnak – saját ítélkezési gyakorlatának megfelelően, amely szerint hatáskörét megalapozhatja az, ha a nemzeti jog szerint alkalmazandóak az alapügyben az uniós jog azon rendelkezései, amelyek értelmezését kérik – kellő információ áll rendelkezésére a jelen eljárásban elé terjesztett kérdések megítéléséhez.

1. A Bíróság ítélkezési gyakorlatából levonható tanulságokról

31. Először is emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlatból következően a nemzeti bíróság által a saját felelősségére meghatározott jogszabályi és ténybeli háttér alapján előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések relevanciájának vélelmét csak kivételesen lehet megdönteni.[13] Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem elutasítása többek között akkor igazolható, ha nyilvánvaló, hogy az uniós jogot sem közvetlenül, sem közvetetten nem lehetne alkalmazni az adott ügy körülményeire.[14]

32. A jelen esetben, amint azt a Bíróság 2016. május 12-i Sahyouni végzésében (C-281/15)[15] megállapította, az alapeljárás az uniós jog alkalmazási körén kívül esik, mivel sem az 1259/2010 rendelet, sem a 2201/2003 rendelet, sem más uniós jogi aktus nem alkalmazható az ilyen eljárásra, amelynek tárgya egy harmadik állam vallási hatósága által hozott, házasságot felbontó határozat valamely tagállamban való elismerése iránti kérelem.

13 Lásd többek között: 2017. január 31-i Lounani ítélet (C-573/14, EU:C:2017:71, 56. pont); 2017. június 14-i Menini és Rampanelli ítélet (C-75/16, EU:C:2017:457, 28. pont).

14 Lásd többek között:, 2008. április 16-i Club Náutico de Gran Canaria végzés (C-186/07, nem tették közzé, EU:C:2008:227, 19. pont); 2011. július 7-i Agafiței és társai ítélet (C-310/10, EU:C:2011:467, 28. pont).

15 EU:C:2016:343.

33. Ami konkrétabban az 1259/2010 rendeletet[16] illeti, amelynek rendelkezéseire a kérdést előterjesztő bíróság az említett ügyben benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelemben kifejezetten hivatkozik, a Bíróság rámutatott arra, hogy az kizárólag a házasság felbontására és a különválásra a részes tagállamokban[17] alkalmazandó kollíziós szabályokat határozza meg, és nem terjed ki már meghozott házasságot felbontó határozatok elismerésére.[18]

34. Következésképpen a Dzodzi ítéletben[19] meghatározott, és a további ítélkezési gyakorlatban kidolgozott elveket követve,[20] a Bíróságnak kizárólag akkor van hatásköre a kérdést előterjesztő bíróság által benyújtott kérdések elbírálására, amennyiben ez utóbbi kellően igazolta, hogy a székhelye szerinti tagállam joga szerint az 1259/2010 rendelet alkalmazandó azon ügy körülményei között, amelyben eljár, annak ellenére, hogy ezen ügyre az említett rendelet hatálya közvetlenül nem terjed ki.

35. Ezzel kapcsolatban emlékeztetek arra,[21] hogy a Bíróság megállapíthatja a hozzá előzetes döntéshozatal céljából előterjesztett kérdések megválaszolására irányuló hatáskörének fennállását akkor is, ha az uniós jog értelmezni kért rendelkezései nem alkalmazandók az alapeljárás tényállására, amennyiben e rendelkezéseket a nemzeti jog közvetlenül és feltétel nélkül alkalmazhatóvá tette. Amennyiben ugyanis valamely nemzeti szabályozás az érintett uniós jogi aktus hatálya alá nem tartozó helyzetekre adott megoldásaiban összhangban van az említett aktussal adott megoldásokkal, egyértelmű uniós érdek, hogy a jövőbeli eltérő értelmezések megakadályozása érdekében egységesen értelmezzék az ezen aktusból átvett rendelkezéseket. A Bíróságnak tehát azt kell megvizsgálnia, hogy kellően pontos információk alapján megalapozható-e ez az utalás az uniós jogra, figyelemmel az e tárgyban az előzetes döntéshozatal iránti kérelemben szolgáltatott információkra.[22]

36. Ezen ítélkezési gyakorlatból az is kitűnik, hogy akkor is kiterjedhet az előzetes döntéshozatalra a Bíróság hatásköre, ha az adott irányelvet a nemzeti jogba átültető szabályozás az előzetes döntéshozatal tárgyát képező uniós jogi rendelkezéseket nem szó szerint veszi át, amennyiben az előzetes döntéshozatalra utaló határozat kimondja, hogy a Bíróság ezen rendelkezésekre vonatkozó értelmezése az alapügy eldöntése szempontjából kötelező erővel bír.[23] Döntő jelentőségű, hogy a kérdést előterjesztő bíróság úgy értékelje, hogy a nemzeti jogban szereplő fogalmakat ténylegesen ugyanúgy kell értelmezni, mint az uniós jog hasonló fogalmait, és hogy e tekintetben köti őt a szóban forgó fogalmak Bíróság általi értelmezése.[24]

37. A Bíróság eljárási szabályzatának 94. cikkében foglalt követelményeknek megfelelően, a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megjelölnie, hogy az előtte folyamatban lévő jogvita mennyiben mutat olyan kapcsolatot az előzetes döntéshozatal iránti kérelmében hivatkozott uniós jogi rendelkezésekkel, hogy az a jogvita elbírálásához szükségessé teszi a kért értelmezést.[25] Az előzetes döntéshozatali eljárás

16 Lásd: 2016. május 12-i Sahyouni végzés (C-281/15, EU:C:2016:343, 19. pont).

17 Amelyek felsorolása a jelen indítvány 5. lábjegyzetében megtalálható.

18 A 2201/2003 rendelettel kapcsolatban a Bíróság emlékeztetett arra, hogy annak hatálya csupán a másik tagállamok bíróságai által hozott határozatok elismerésére terjed ki (lásd: 2016. május 12-i Sahyouni végzés, C-281/15, EU:C:2016:343, 20–22. pont).

19 1990. október 18-i ítélet (C-297/88 és C-197/89, EU:C:1990:360, 36. és 37. pont).

20 Lásd többek között a 2016. május 12-i Sahyouni végzés (C-281/15, EU:C:2016:343) 24–29. pontjában idézett határozatokat.

21 Lásd még: az Europamur Alimentación ügyre vonatkozó indítványom (C-295/16, EU:C:2017:506, 43. és 44. pont).

22 Lásd többek között: 2012. október 18-i Nolan ítélet (C-583/10, EU:C:2012:638, 45. és azt követő pontok); 2013. november 7-i Romeo ítélet (C-313/12, EU:C:2013:718, 21. és azt követő pontok); 2016. május 12-i Sahyouni végzés (C-281/15, EU:C:2016:343, 27. és azt követő pontok); 2016. november 15-i Ullens de Schooten ítélet (C-268/15, EU:C:2016:874, 53. és azt követő pontok); 2017. április 5-i Borta ítélet (C-298/15, EU:C:2017:266, 33. és 34. pont).

23 Lásd ebben az értelemben: 2003. január 7-i BIAO-ítélet (C-306/99, EU:C:2003:3, 90. és azt követő pontok).

24 2013. március 14-i Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160, 23. pont).

25 Lásd többek között: 2014. január 30-i C ítélet (C-122/13, EU:C:2014:59, 15. pont); 2016. november 15-i Ullens de Schooten ítélet (C-268/15, EU:C:2016:874, 54. és 55. pont).

keretében ugyanis egyedül a tagállami bíróságokra, nem pedig a Bíróságra tartozik az alapeljárásban alkalmazandó nemzeti jogszabályok céljának és tartalmának, valamint végrehajtásuk módjának meghatározása, ennek folytán a Bíróságot köti a kérdést előterjesztő bíróság e tekintetben ismertetett álláspontja. [26]

38. Különösen olyan esetben egyedül a nemzeti bíróság feladata az uniós jogra való utalás pontos terjedelmének megítélése, amikor az uniós jogot a nemzeti jogi szabályozás teszi alkalmazandóvá. Ha ez a bíróság úgy ítéli meg, hogy e közvetlen és feltétlen hivatkozás okán az uniós jogszabályi rendelkezések tartalma alkalmazandó az elé terjesztett jogvita alapjául szolgáló, e rendelkezések hatályán kívül eső helyzetre, az EUMSZ 267. cikkben foglalt feltételek fennállása esetén alappal nyújthat be előzetes döntéshozatal iránti kérelmet. [27] Mindazonáltal, a Bíróság általában meggyőződik arról, hogy az uniós jogszabályok a Bíróság szerinti értelmezésükben valóban alkalmazandók, anélkül hogy azoktól a nemzeti bíróság eltérhetne, [28] illetve az említett szabályok hatályának ilyen kiterjesztése nem lehet ellentétes az uniós jogalkotó kifejezett szándékával. [29]

39. Annak vizsgálata során, hogy valamely tagállam illetékes hatóságai ténylegesen úgy döntöttek-e, hogy a szóban forgó uniós aktus hatálya alá tartozó helyzetekkel azonos módon kezelik azokat a helyzeteket, amelyekre annak hatálya nem terjed ki, a Bíróság nem csupán a nemzeti jogszabályi rendelkezések tartalmát veszi figyelembe, hanem olyan kiegészítő elemeket is, mint a releváns jogszabály preambuluma vagy indokolása. [30] E tekintetben a Bíróság figyelembe veszi az előzetes döntéshozatalra utaló határozatot, [31] valamint az elé terjesztett észrevételek összességét, és különös figyelmet szentel azon tagállam kormánya által képviselt álláspontnak, amelynek jogrendjét az ügy érinti, még ha a nemzeti jog tartalmának végső értékelése a kérdést előterjesztő bíróság hatáskörébe tartozik is. [32]

40. E tanulságok fényében szükséges értékelni azt, hogy – ellentétben az ugyanezen alapeljárás keretében benyújtott korábbi előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel kapcsolatban tett megállapítással – a Bíróság ezúttal elegendő információval rendelkezik-e a jelen ügyben hatáskörének megállapításához. [33]

26 Lásd többek között: 2011. június 30-i Wamo végzés (C-288/10, EU:C:2011:443, 26. és azt követő pontok); 2013. június 13-i Kostov ítélet (C-62/12, EU:C:2013:391, 24. és 25. pont); 2016. szeptember 21- Etablissements Fr. Colruyt ítélet (C-221/15, EU:C:2016:704, 15. pont); 2017. május 4-i HanseYachts ítélet (C-29/16, EU:C:2017:343, 34. pont).

27 Lásd: 1990. október 18-i Dzodzi ítélet (C-297/88 és C-197/89, EU:C:1990:360, 41. és 42. pont); 1997. július 17-i Leur-Bloem ítélet (C-28/95, EU:C:1997:369, 33. pont).

28 Lásd többek között: 1997. július 17-i Leur-Bloem ítélet (C-28/95, EU:C:1997:369, 28. és azt követő pontok); 2012. október 18-i Nolan ítélet (C-583/10, EU:C:2012:638, 51. pont); 2013. november 7-i Romeo ítélet (C-313/12, EU:C:2013:718, 33. pont); 2015. szeptember 3-i Orrego Arias végzés (C-456/14, nem tették közzé, EU:C:2015:550, 23–25. pont); 2016. június 28-i Italsempione – Spedizioni Internazionali végzés (C-450/15, nem tették közzé, EU:C:2016:508, 22. és 23. pont).

29 Ily módon a Bíróság a 2012. október 18-i Nolan ítéletben (C-583/10, EU:C:2012:638, 53–57. pont) hatáskörének hiányát állapította meg arra tekintettel, hogy a szóban forgó „uniós aktus kifejezetten kizár[ta] [azt az] esetet a hatálya alól”, amely az alapügy körülményei között fennállt, és „[í]gy nem [volt] [meg]erősíthető […], illetve […] feltételezhető ahhoz fűződő bizonyos uniós érdek létezése, hogy egységesen értelmezzék az uniós jogalkotó által elfogadott aktus rendelkezéseit egy olyan területen, amelyet az uniós jogalkotó ezen aktus hatálya alól kizárt”.

30 Lásd többek között: 2013. március 14-i Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160, 21. pont).

31 Többek között: 2016. július 21-i VM Remonts és társai ítélet (C-542/14, EU:C:2016:578, 18. pont).

32 Lásd többek között: 2013. november 7-i Romeo ítélet (C-313/12, EU:C:2013:718, 25. pont); 2016. január 14-i Ostas celtnieks ítélet (C-234/14, EU:C:2016:6, 19–21. pont); 2017. április 5-i Borta ítélet (C-298/15, EU:C:2017:266, 32. pont).

33 A 2016. május 12-i Sahyouni végzés 30. pontjában (C-281/15, EU:C:2016:343), a Bíróság rámutatott arra, hogy a kérdést előterjesztő bíróság az említett kérelemben mindössze annak megállapítására szorítkozott, hogy „[a]z Oberlandesgericht München [müncheni tartományi felsőbíróság] elnöke megállapította, hogy az eljárás tárgyát képező határozat elismerhetőségét az [1259/2010 rendelet] alapján kell vizsgálni; az a házasság úgynevezett nem állami felbontására is alkalmazandó”.

2. Az uniós joggal való elégséges kapcsolat fennállásáról

41. A belga és a magyar kormány szerint a Bíróság hatásköre nem áll fenn, mivel az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból nem tűnik ki, hogy a német jogrend az 1259/2010 rendeletre való közvetlen és feltétlen utalást tartalmazna a házasság külföldön történt, nem állami felbontásának németországi elismerése iránti kérelemmel kapcsolatban. A tárgyalás során a Bizottság árnyalta az eredetileg ugyanebben az értelemben kifejtett álláspontját, tekintettel a német kormány által a jelen eljárásban nyújtott magyarázatokra.

42. R. Mamisch, valamint a német, a francia és a portugál kormány is úgy véli a maga részéről, hogy a német jog szerint az említett rendelet alkalmazandó a jelen ügyben szóban forgóhoz hasonló jogvitára, és ily módon, a fent hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak megfelelően a Bíróság hatásköre kiterjed a kérdést előterjesztő bíróság által feltett kérdések megválaszolására. Nekem is ez a véleményem.

43. Kétségtelen, hogy a kérdést előterjesztő bíróság nem jelöli meg azt a német jogszabályt, amely álláspontja szerint szükségszerűen az 1259/2010 rendelet alkalmazásához vezet a külföldön, nem államilag felbontott házasság „elismerése” során, amely a gyakorlatban e házasságfelbontás irányadónak tekintett jog szerinti érvényességének vizsgálatát foglalja magában, annak érdekében, hogy az joghatást válthasson ki Németországban.[34] Ugyanakkor az is kétségtelen, hogy egyedül a kérdést előterjesztő bíróságnak van hatásköre a nemzeti jog értelmezésére.[35] Márpedig ez a bíróság kifejezetten hangsúlyozza, hogy a korábban idézett ítélkezési gyakorlat értelmében,[36] a német jog szerint az említett rendelet kollíziós szabályai alkalmazandók az előtte folyó jogvitában. Ezen túlmenően, ezt az állítást a német kormánynak a nemzeti jogi háttérrel kapcsolatosan a jelen ügyben tett észrevételei is egyértelműen alátámasztják.

44. Végzésének indokolásában a kérdést előterjesztő bíróság a Németországban való elismerés szempontjából különbséget tesz azon külföldi házasságfelbontások között, amelyeket bíróság vagy valamely más állami hatóság konstitutív jellegű közreműködése mellett mondtak ki, és a házasságok „nem állami felbontása” között, amelyek a felek, akár valamely külföldi hatóság pusztán deklaratív jellegű, például nyilvántartásba vételben megnyilvánuló közreműködése mellett létrejött, egyoldalú vagy kölcsönös akaratnyilatkozatán alapulnak.[37]

45. Kifejti, hogy a német joggyakorlat alapján a FamFG 107. cikkében[38] foglalt eljárásjogi szabályok alkalmazandóak a házasságfelbontások e két kategóriájának elismerésére. Ezzel szemben az anyagi jogszabályokat illetően általánosan elfogadott – még ha ez a vélemény nem is egyhangú –, hogy a német bíróságnak az elismerni kért nem állami házasságfelbontás vizsgálatát nem a FamFG 109. cikke[39] alapján kell elvégeznie, mint a közjogi hatóságok által kimondott házasságfelbontások esetében, hanem az 1259/2010 rendeletben foglalt rendelkezések alapján.[40]

34 Hangsúlyozom, hogy az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban az „elismerés” e tekintetben használt fogalma a német jog szerint értendő, úgy, mint amely a külföldön kimondott nem állami házasságfelbontás jogszerűségének vizsgálatát foglalja magában – ami az e házasságfelbontásra alkalmazandó jogrendszer meghatározása érdekében a felmerülő kollíziós problémák előzetes megoldását feltételezi –, és nem a 2201/2003 rendeletben használt értelemben, amely esetében egy tagállami bíróság által kimondott határozatnak valamely másik tagállami jogrendszerbe való átvételéről van szó.

35 Lásd a jelen indítvány 37. és 38. pontját.

36 Lásd a jelen indítvány 34–36. pontját.

37 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat kitér arra, hogy a szír jog az ilyen beleegyezést és a bíróság általi deklaratív jóváhagyást is ismeri, utalva a személyállapotról szóló, 1975. december 31-i 34. sz. törvénnyel módosított, 1953. szeptember 17-i 59. sz. szír törvény 85. és azt követő cikkeire, amelyeket idéz: Bergmann, A., Ferid, M., és Henrich, D., *Internationales Ehe- und Kindschaftsrecht*, Verlag für Standesamtswesen, Frankfurt, 1981, 17. kötet, Szíriára vonatkozó rész, 11. és azt követő oldalak.

38 Lásd a jelen indítvány 15. pontját.

39 Lásd a jelen indítvány 16. pontját.

40 A kérdést előterjesztő bíróság jelzi, hogy a többségi álláspontot képviseli, ugyanakkor azt is megjegyzi, hogy a német jogirodalom és ítélkezési gyakorlat egy része azt az álláspontot támogatja, hogy az 1259/2010 rendelet csupán akkor alkalmazandó, amennyiben valamely részes tagállam bírósága hoz határozatot egy házasság felbontására irányuló kérelemmel kapcsolatban, és nem olyan eljárás keretében, amelynek tárgya egy külföldön már kimondott házasságfelbontásra vonatkozó határozat elismerése.

46. A kérdést előterjesztő bíróság szerint ez az álláspont helyes, mivel elképzelhetetlen lenne, hogy harmadik országok állampolgárainak németországi házasságfelbontásáról eltérő szabályok szerint döntsenek, mint a külföldön már kimondott házasságfelbontás elismeréséről. Egyébiránt, amennyiben az 1259/2010 rendeletet nem lehetne alkalmazni a házasság nem állami felbontásának eseteiben, úgy a német jogalkotó szándéka ellenére joghézag állna fenn a német jogban, mivel éppen az említett rendeletre tekintettel, e jogalkotó 2013-ban elavulttá nyilvánította, és hatályon kívül helyezte az EGBGB 17. cikkének (1) bekezdésében [41] foglalt, korábban alkalmazandó kollíziós szabályt, amely többek között a külföldön kimondott házasságfelbontás elismerésére is vonatkozott. [42]

47. E tekintetben a német kormány kifejti, hogy Németországban azon házasságfelbontások elismerése esetén, amelyek egy külföldi bíróság vagy más állami hatóság konstitutív hatályú határozata útján jönnek létre, nem vizsgálják e határozatok jogszerűségét, [43] vizsgálatuk csupán a FamFG 109. cikkében foglalt követelmények [44] tiszteletben tartásának eljárásjogi ellenőrzésére korlátozódik. [45] Ezzel szemben, a nem állami házasságfelbontások elismerése [46] Németországban csupán azok érvényességének vizsgálatát követően lehetséges, [47] amelyet az irányadó kollíziós szabályok, vagyis immár az 1259/2010 rendelet szabályai szerint meghatározott állam anyagi jogi rendelkezései alapján végeznek el. [48]

48. E kormány pontosítja, hogy a német jogalkotó ténylegesen amiatt helyezte hatályon kívül az EGBGB 17. cikkének (1) bekezdésében foglalt korábbi kollíziós szabályt, mivel úgy vélte, hogy az 1259/2010 rendelet hatálybalépését követően a házasság megszüntetésére alkalmazandó jogot kizárólag az említett rendelet rendelkezései alapján kell meghatározni, figyelemmel a rendelet 4. cikkében rögzített egyetemes hatályra. Ezen kívül, amint az a német kormány által írásbeli észrevételeiben hivatkozott parlamenti előkészítési munkálatokból kitűnik, [49] a nemzeti jogalkotó abból az elvből indult ki, hogy az 1259/2010 rendelet a házasság nem állami felbontására is alkalmazandó. Ezen előfeltevésekből eredően a német jogban már nincs olyan önálló kollíziós szabály, amely alapján az alapeljárásban szóban forgó házasságfelbontásra alkalmazandó jogot meg lehetne határozni.

41 Lásd a jelen indítvány 17. és 18. pontját.

42 Lásd a Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság, Németország) 2008. május 28-i ítéletét (XII ZR 61/06, 36. pont), amely elérhető a következő internetcímen: http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=44298&pos=0&anz=1

43 Az érdemi felülvizsgálatot ez esetben azon az alapon tartják szükségtelennek, hogy a külföldi bíróság vagy hatóság csupán akkor bontja fel a házasságot, ha meggyőződött arról, hogy annak jogilag megkívánt feltételei fennállnak.

44 A német bíróságok az e cikkben felsorolt elismerési akadályok – amelyek közé a német közrend megsértése is tartozik – ellenőrzésén túlmenően nem végeznek semmilyen vizsgálatot.

45 A külföldi állami jellegű házasságfelbontások ilyen jellegű kezelése „eljárási szabályok alapján történő elismerésnek” (német nyelven: „verfahrensrechtliche Anerkennung”) minősül.

46 A jelen indítvány 4. pontjában meghatározott értelemben.

47 Az ilyen házasságfelbontásoknak a meghatározott elutasítási okokon túlmenő, szigorúbb vizsgálatát a német jog szerint az igazolja, hogy megalapozottságuknak nincs ahhoz hasonló biztosítéka, mint amelyet egy közjogi hatóság konstitutív jellegű közreműködése jelent.

48 A külföldi nem állami jellegű házasságfelbontások ilyen jellegű kezelése „kollíziós szabályok alapján történő elismerésnek” (német nyelven: „kollisionsrechtliche Anerkennung”) minősül, még ha véleményem szerint az „elismerés” kifejezés használata kissé megtévesztő is (lásd a jelen indítvány 34. lábjegyzetét is).

49 A 2013. január 23-i törvénytervezet jelen indítvány 18. pontjában hivatkozott indokolásának értelmében: „az [1259/2010] rendeletnek egyedül az Európai Bíróság általi értelmezése bírhat kötelező erővel. Így tehát elsősorban ezen intézmény feladata a homályos pontok tisztázása. Ugyanakkor fel kell hívni a figyelmet néhány olyan pontra, amelyek e jogi aktus németországi értelmezése során jelentőséggel bírhatnak. Az [1259/2010] rendelet a házasság nem állami felbontására is alkalmazandó. Kétségtelen, hogy rendelkezései nem kifejezetten terjednek ki e szélesebb alkalmazási körre, de (9) preambulumbekezdése értelmében a rendelet célja, hogy átfogó jogi keretet biztosítson a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén. A házasság nem állami felbontása nem szerepel azon területek között, amelyeket az 1. cikk (2) bekezdése a rendelet hatálya alól kizár. A 4. cikk, amely az említett rendelet egyetemes alkalmazását írja elő, nem tartalmaz semmilyen korlátozást azon jogrendekkel kapcsolatban, amelyek engedélyezik a házasság nem állami felbontását. Amennyire meg tudjuk ítélni, az [1259/2010] rendelet bizonyos részeiben csak amiatt indul ki a házasságfelbontás és a különválás bíróság által kimondott »rendes« esetéből, mivel a részes tagállamok jogrendjében a házasság nem állami felbontása ismeretlen” (lásd: 2012. október 17-i 17/11049. sz. Bundestag Drucksache, 8. o., elérhető a következő internetcímen: http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/110/1711049.pdf).

49. Tehát közvetlenül a külföldön kimondott, nem állami házasságfelbontás érvényességének megállapítására alkalmazandó jog meghatározását lehetővé tévő német kollíziós szabály szándékos eltörléséből [50] ered az, hogy egyrészt – a nemzeti jogalkotói szándéknak, továbbá a nemzeti bíróságok körében láthatólag elterjedt gyakorlatnak megfelelően – [51] a német jogban szükségessé vált az, hogy az ilyen típusú eljárásokra az 1259/2010 rendeletet alkalmazzák, illetve másrészt az, hogy a kérdést előterjesztő bíróság úgy értékeli, hogy e rendelet rendelkezéseinek Bíróság általi, kötelező erejű értelmezése elengedhetetlenül szükséges az alapügy eldöntéséhez.

50. Ezen túlmenően hangsúlyozom, hogy az említett rendelet tárgyi hatályát illetően a német jogalkotó kiindulópontja nem áll nyilvánvaló ellentétben az uniós jogalkotó kifejezett szándékával, mint egyes más esetekben. [52] Még ha ez a kiindulópont véleményem szerint valójában megalapozatlan is, [53] e tévedés a Bíróság hatáskörének megállapítása szempontjából közömbös, mivel e megállapításhoz elégséges, hogy a nemzeti jog a fent említett feltételek mellett az uniós jogra való utalást tartalmazzon.

51. A fent kifejtettek összessége alapján, egyáltalán nem nyilvánvaló, [54] hogy az értelmezni kért uniós jogi rendelkezések ne lennének – a jelen ügyben közvetetten – [55] alkalmazhatóak a kérdést előterjesztő bíróság előtt zajló eljárásban. A hivatkozott ítélkezési gyakorlatban kialakított feltételek [56] álláspontom szerint teljesülnek, ezért úgy vélem, hogy a Bíróság hatásköre kiterjed a jelen eljárásra.

B. Az 1259/2010 rendelet hatályának a házasság nem állami felbontására való esetleges kiterjesztéséről (első kérdés)

52. Első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében annak megválaszolását kéri a Bíróságtól, hogy az olyan házasságfelbontások, amelyek esetében semmilyen konstitutív hatályú határozat hatóság – bíróság vagy más állami szerv – általi meghozatalára nem került sor, az 1259/2010 rendelet tárgyi hatálya alá tartoznak-e.

53. Előzetesen megjegyzem, hogy vitatható ezen előzetes döntéshozatalra terjesztett kérdés relevanciája, tekintettel arra, hogy a fent kifejtett okokból [57] az 1259/2010 rendelet rendelkezései csupán amiatt alkalmazandóak az alapeljárásban, mert a német jog a külföldön kimondott nem állami házasságfelbontás elismerésére irányuló bírósági eljárásokban alkalmazandó jog meghatározása érdekében közvetlenül e rendeletre hivatkozik. Úgy lehetne tehát értékelni, hogy a Bíróságtól az említett rendelet hatályával kapcsolatban kért állásfoglalás szükségtelen e jogvita eldöntése szempontjából, mivel a német jog megköveteli, hogy az ilyen eljárásokra mindenképpen e rendelet legyen az irányadó.

50 Még ha egyes szerzők javasolnak is megoldásokat a „joghézag” kiküszöbölésére, amelyet a kérdést előterjesztő bíróság szerint ezen szabály eltörlése okozott (mégpedig az EGBGB korábbi változata 14. és 17. cikkének vagy az 1259/2010 rendelet rendelkezéseinek analógia útján történő alkalmazását), ettől még úgy tűnik számomra, hogy az súlyos jogbizonytalanságot okoz a német jogban (lásd többek között: Helms, T., „Reform des internationales Scheidungsrechts durch die Rom III-Verordnung”, *FamRZ*, 2011, 22. sz., 1765. és azt követő oldalak, valamint Pika, M., és Weller, M.-P., „Privatscheidungen zwischen Europäischem Kollisions- und Zivilprozessrecht”, *IPRax*, 2017, 1. sz., 65. és azt követő oldalak).

51 Hangsúlyozom, hogy itt kifejezetten egy ítélkezési gyakorlatból származó jogi szabályról, nem pedig valamely közigazgatási hatóság olyan egyszerű gyakorlatáról van szó, amely i esetében a Bíróság hatáskörének hiányát állapította meg a 2016. június 28-i Italsempione – Spedizioni Internazionali végzésében (C-450/15, nem tették közzé, EU:C:2016:508, 22. és 23. pont), azon indoknál fogva, hogy „a versenyhatóság valamely belföldi gyakorlatának ismertetése nem értékelhető az uniós jogra való közvetlen és feltétlen utalásként”.

52 Ez a helyzet állt fenn többek között a jelen indítvány 29. lábjegyzetében említett ügyben.

53 Azon indokoknál fogva, amelyeket a jelen indítvány 52. és azt követő pontjaiban említek.

54 A jelen indítvány 31. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak megfelelően.

55 Emlékeztetve arra, hogy nem vitatott, az 1259/2010 rendelet rendelkezései közvetlenül nem alkalmazhatóak a jelen ügyben (lásd a jelen indítvány 32. és 33. pontját).

56 Lásd a jelen indítvány 34. és azt követő pontjait.

57 Lásd a jelen indítvány 32. és azt követő pontjait.

54. Mindazonáltal, véleményem szerint valós érdek fűződik ahhoz, hogy a Bíróság választ adjon e kérdésre, annak érdekében, hogy a hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak megfelelően [58] valamennyi részes tagállam jogrendjében biztosítva legyen a „házasságfelbontás” 1259/2010 rendelet értelmében vett fogalmának egységes értelmezése, és ennélfogva az említett rendelet egységes alkalmazása. A jelen ügyben, feltéve hogy a Bíróság a javaslatomnak megfelelően nemleges választ ad erre a kérdésre, a német hatóságoknak konkrétan el kell végezniük a nemzeti jogszabályok szükséges mértékű kiigazítását, amint azt a német kormány is elismerte a tárgyalás során.

55. A jelen ügyben annak kérdése, hogy az ilyen nem állami jellegű házasságfelbontásokra kiterjed-e az említett rendelet hatálya, a muzulmán ihletettségű szír jogrendszert illetően merült fel, amely a házassági kötelék felbontásaként ismeri el a házastárs ez irányú akaratnyilvánítását, amelyet ezt követően egyszerűen nyilvántartásba vesznek vagy egy vallási hatóság deklaratív jellegű határozatba foglalja azt. Ugyanakkor ez e problémakör általánosabban minden olyan létező házasságfelbontást érint, amely valamely hatóság konstitutív közreműködése nélkül jön létre, függetlenül attól, hogy az a felek egyoldalú vagy közös akaratnyilvánításából következik-e.

56. Észrevételeikben R. Mamisch, valamint a német és a francia kormány azt az álláspontot fejtik ki, hogy a házasság nem állami felbontására az 1259/2010 rendelet rendelkezéseit irányadónak kell tekinteni, legalábbis olyan körülmények között, mint amelyek az alapeljárást jellemzik. [59] Ezzel szemben a belga, a magyar és a portugál kormány, valamint a Bizottság ezzel ellentétes álláspontot képviselnek, amivel az alábbi indokok alapján én is egyetértek.

57. Először is megállapítható, hogy az 1259/2010 rendelet rendelkezéseinek *szövege*, és különösen a hatályára vonatkozó 1. cikke az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés megválaszolásához nem szolgál használható iránymutatással, mivel a „házasságfelbontás” fogalmát egyáltalán nem határozza meg.

58. A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatának megfelelően, az uniós jog egységes alkalmazásának követelményéből az következik, hogy amennyiben egy uniós jogi aktus nem tartalmaz kifejezett utalást a tagállamok jogára egy sajátos fogalom meghatározását illetően – mint a jelen esetben –, ezt a fogalmat önállóan kell értelmezni, amelyet a Bíróság a szóban forgó szabályozás általános rendszerét, célkitűzéseit és keletkezését figyelembe véve vizsgál. [60]

59. Az 1259/2010 rendelet *általános rendszerét* illetően R. Mamisch és a német kormány azt állítja, hogy az említett rendelet rendelkezéseinek rendszerben való átfogó szemléletéből nem következik a házasság nem állami felbontásának e rendelet tárgyi hatálya alól történő kizárása. Nem értek egyet elemzésükkel.

60. A házasságfelbontás e típusa kétségtelenül nincs kifejezetten kizárva az említett hatály alól, ellentétben a házassági kötelék megszűnésének másik esetével, amely a házasság érvénytelenítése. [61] Ugyanakkor az 1259/2010 rendelet számos rendelkezésében központi helyet foglal el a 3. cikkének 2. pontjában [62] rugalmasan meghatározott „bíróság” beavatkozása, valamint valamely „eljárás”

58 Lásd a jelen indítvány 35. pontját.

59 A német jogirodalom egy része is ezt az álláspontot képviseli, viszont úgy tűnik, hogy nem ez a többségi vélemény (lásd többek között: Wiese, V., „[Róma III], 1. cikk, Hatály”, in: *Rome Regulations, Commentary*, szerk.: G.-P. Calliess, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2. kiadás, 2015, 861. o., 12. pont, valamint az 1259/2010 rendelet 1. cikkéhez fűzött kommentár, Corneloup, S.,in: *Droit européen du divorce*, Travaux du Centre de recherche sur le droit des marchés et des investissements internationaux, 39. kötet, LexisNexis, Paris, 2013, 497–499. o., 9. és 10. pont).

60 Lásd többek között: 2016. november 9-i Wathelet ítélet (C-149/15, EU:C:2016:840, 28. pont); 2017. március 9-i Pula Parking ítélet (C-551/15, EU:C:2017:193, 42. pont).

61 Lásd az említett rendelet 1. cikke (2) bekezdésének c) pontját és (10) preambulumbekezdésének második mondatát.

62 Azaz: „a részt vevő tagállamok valamennyi, az e rendelet hatálya alá tartozó ügyekben joghatósággal rendelkező hatósága”. A (13) preambulumbekezdése alapján az 1259/2010 rendelet „az eljáró bíróság jellegére való tekintet nélkül alkalmazandó”.

fennállása, amelyet a házassági kötelék felbontása vagy lazítása céljából folytatnak le.[63] Ez véleményem szerint arra utal, hogy az uniós jogalkotó csak az olyan, az említett rendelet értelmében vett „házasságfelbontást” kívánta szabályozni, amelyre a tárgyban illetékes közjogi hatóság által hozott határozattal összefüggésben került sor.[64]

61. Megjegyzem, hogy e tekintetben nincs döntő jelentősége annak, hogy a jogalkotó az 1259/2010 rendelet 10. cikkébe belefoglalta azokat a rendelkezéseket, amelyek lehetővé teszik az eljáró bíró számára, hogy eltekintsen az olyan hátrányosan megkülönböztető külföldi jog alkalmazásától, amely a házasság felbontásához való jog tekintetében nemük szerint különbséget tesz a házastársak között.[65] Nem zárható ki ugyanis, hogy a jelen ügyben szereplő nem állami felbontással ellentétben közjogi jellegű házasságfelbontás keretében merüljön fel ilyen törvény alkalmazandósága.

62. Az 1259/2010 rendelet *célkitűzéseit* illetően, a német és a francia kormány szerint az említett rendelet hatályát tágan kell értelmezni, mivel egyetemes jellegéből adódóan e jogi aktust kell irányadónak tekinteni a házasság felbontásának a lehetségesen alkalmazásra kerülő anyagi jogok alapján elképzelhető minden formájára. Igaz, hogy a rendelet 4. cikke alapján bármely jogrendszer, és nem csak a részes tagállamok joga alkalmazására sor kerülhet e rendelet értelmében,[66] és az is, hogy egyes unión kívüli államok jogrendszere ismeri a házasság nem állami felbontásának különféle formáit. Mindazonáltal úgy vélem, hogy e megállapítások nem bírnak döntő jelentőséggel az 1259/2010 rendelet hatálya alá tartozó házasságfelbontás-típusok terjedelme szempontjából, az előzőekben ismertetett érveken kívül a rendelet keletkezéséhez kapcsolódó kiegészítő elemeket is figyelembe véve.

63. A belga, a magyar és a portugál kormánnyal, valamint a Bizottsággal egyetértésben magam is úgy vélem, hogy a *2201/2003 rendelet* tartalmát az 1259/2010 rendelet értelmezésének keretében figyelembe kell venni, tekintettel a közöttük történelmileg fennálló szoros kapcsolatra,[67] még akkor is, ha az egyik a joghatóságra, a másik az alkalmazandó jogok közötti összeütközésekre vonatkozik. Az 1259/2010 rendelet (10) preambulumbekezdésének első mondata értelmében ugyanis „[e] rendelet tárgyi hatályának és rendelkezéseinek összhangban kell lenniük a [2201/2003] rendelettel”, illetve az előbbi rendelet további rendelkezései kifejezetten utalnak az utóbbival való kapcsolatra.[68]

64. Márpedig azt valamennyi, írásbeli észrevételt benyújtó érdekelt elismeri, hogy a „házasságfelbontás” 2201/2003 rendeletben használt fogalma nem foglalja magába a házasság nem állami felbontását, emlékeztetve arra, hogy ez a rendelet kizárólag a tagállami bíróságok hatáskörére,[69] valamint az általuk hozott határozatok elismerésére és végrehajtására irányadó, többek között a házasságfelbontás

63 Lásd többek között: a rendelet 1. cikkének (2) bekezdése, 5. cikkének (2) és (3) bekezdése, 8. és 13. cikke, valamint 18. cikkének (1) bekezdése.

64 Egyes szerzők szerint: „úgy a szűk értelemben vett bíróságoknak, mint a közigazgatási hatóságoknak, vagy akár a közjegyzőknek alkalmazniuk kell majd az új szabályokat, amelyek a házasságfelbontásnak a bírósági eljárástól az egyszerűen hitelesített magánjogi akaratnyilatkozatig terjedő különféle formáira, sőt az állami jelleget teljesen nélkülöző házasságfelbontásra egyaránt vonatkoznak. Az eljárás tárgya, nem pedig miként tje az, ami számít. Ugyanakkor a jogszabály hatálya alól *a priori* kizártak a tisztán vallási jellegű eljárások, mivel ez esetben a hatóság nem a részes tagállam nevében avatkozik be, kivéve, ha ezen állam által bevezetett eljárásról van szó” (lásd: Hammje, P., „Le nouveau règlement [n° 1259/2010]”, *Revue critique de droit international privé*, 2011, 291. 7. és azt követő oldalak).

65 Mivel a hivatkozott 10. cikk a jelen ügyben a Bíróság elé terjesztett többi kérdés tárgyát képezi, azzal kapcsolatban további észrevételeket teszek később (lásd a jelen indítvány 68. és azt követő pontjait).

66 Figyelemmel az 1259/2010 rendelet 10. és 12. cikkében foglalt kivételekre (az e cikkekben rögzített mechanizmusokkal kapcsolatban lásd a jelen indítvány 79. és azt követő pontjait).

67 Emlékeztetek arra, hogy eredetileg e rendelet átdolgozása címén kezdődtek meg azok a jogalkotási munkálatok, amelyek az 1259/2010 rendelet elfogadásához vezettek (lásd: a 2201/2003 rendeletnek a joghatóság tekintetében történő módosításáról és a házassági ügyekben alkalmazandó jogra vonatkozó szabályok bevezetéséről szóló tanácsi rendeletre irányuló javaslatot, COM(2006) 399).

68 Lásd az 1259/2010 rendelet (13) preambulumbekezdését („[a]dott esetben a bíróságokat a [2201/2003] rendelettel összhangban kell megkeresettnek tekinteni”) és 2. cikkét (amely szerint az 1259/2010 rendelet „nem érinti a [2201/2003] rendelet alkalmazását”).

69 Amint azt a 2201/2003 rendelet 2. cikkének 1. pontja az 1259/2010 rendelet (a jelen indítvány 62. lábjegyzetében idézett) 3. cikkének 2. pontjához hasonlóan rögzíti („a tagállamok valamennyi, az 1. cikk alapján az e rendelet hatálya alá tartozó ügyekben joghatósággal rendelkező hatósága”). E tekintetben megjegyzem, hogy a 2201/2003 rendelet átdolgozására irányuló munkálatok keretében, amely főként annak a szülői felelősségre vonatkozó rendelkezéseihez kapcsolódik, tervezik az e rendelet értelmében vett tagállami „bíróság” fogalmának pontosítását, amely folytán e fogalom ezentúl világosabban utal majd a tagállam „igazságügyi vagy közigazgatási hatóságára” (lásd a 2201/2003 rendelet 2. cikkének módosításait, amelyet a Bizottság javasol a 2016. június 30-i COM(2016) 411 final tanácsi rendeletre irányuló javaslatában, 35. o.).

vonatkozásában.[70] Az 1259/2010 rendeletben szereplő azonos kifejezést véleményem szerint ugyanígy kellene értelmezni, a párhuzamos cikkel fennálló, a jogalkotó szándéka szerinti koherencia biztosítása érdekében, amely folytán a nem állami hatóságok által hozott határozatokra e két jogi eszköz hatálya nem terjedhet ki.

65. Az 1259/2010 rendelet elfogadáshoz vezető *előkészítő munkálatok* áttekintése nem nyújtott közvetlen támpontot a jelen ügyre vonatkozóan, mivel semmilyen jelét nem találtam annak, hogy a nem állami házasságfelbontás kérdése külön említésre került volna. Ugyanakkor az említés hiánya számomra úgy tűnik, hogy arra utal – amire a magyar kormány és a Bizottság is hivatkozik –, hogy az említett rendelet elfogadása során az uniós jogalkotó csupán azokat az eseteket tartotta szem előtt, amelyekben a házasság felbontását bíróság vagy más közjogi hatóság mondja ki. Az nem vitatott ugyanis, amint arra egyébként a német parlament rá is mutatott,[71] hogy ebben az időszakban a házasságra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködésben részt vevő tagállamok jogrendszereiben[72] egyedül a közjogi hatóság jellegű szervek hozhattak e tárgyban jogi kötőerővel bíró határozatokat.[73]

66. Mivel a rendelet hatályának a nem állami jellegű házasságfelbontásra való kiterjesztése láthatólag nem került megvitatásra az 1259/2010 rendelet elfogadását megelőzően folytatott tárgyalások során, valamint a fent kifejtett egyéb megállapításokra figyelemmel,[74] azon a véleményen vagyok, hogy a Bíróság nem határozhat olyan értelemben, hogy az említett rendelet hatálya kiterjed a házasságfelbontás e típusára. Amennyiben szükségesnek véli, erre vonatkozóan döntést kizárólag az uniós jogalkotó hozhat, hivatalos vitát és azon konkrét hatások alapos elemzését követően, amelyeket ezen intézkedés a részes tagállamok különböző jogrendszereire gyakorolhat,[75] egyúttal figyelembe véve a nem állami házasságfelbontás különféle lehetséges formáinak sajátosságait.

67. Következésképpen az a véleményem, hogy az 1259/2010 rendelet úgy értelmezendő, mint amelynek hatálya nem terjed ki a nem állami jellegű házasságfelbontásokra, vagyis azokra, amelyekre bíróság vagy hatóság konstitutív jellegű közreműködése nélkül került sor.

70 Lásd többek között: az 2201/2003 rendelet 1. cikke (1) bekezdésének a) pontja, 2. cikkének 1. és 4. pontja, 19. cikkének (2) és (3) bekezdése, valamint 21. cikkének (1) bekezdése.

71 Lásd a jelen indítvány 49. lábjegyzetében idézett parlamenti dokumentum kivonatának utolsó mondatát.

72 Ezen megerősített együttműködésben eredetileg résztvevő tagállamok felsorolását az 1259/2010 rendelet (6) preambulumbekezdése tartalmazza.

73 Nem szabad összetéveszteni a házasság nem állami felbontását – amelyről az alapeljárásban is szó van – a házasság nem bírósági felbontásával, amely esetben a bíróság helyett más közjogi hatóság jár el (e témában lásd: Bernand, Y., és Ferrand, F., in: *La rupture du mariage en droit comparé*, szerk.: F. Ferrand és H. Fulchiron, a Droit comparé et européen gyűjtemény 19. kötete, Société de législation comparée, Paris, 2015, 49. o. és 76–78. o.).

74 A jelen indítvány 59–64. pontjában.

75 Az óvatosság annál is inkább indokolt, mivel igen különböző hozzáállásokat figyeltek meg a részes tagállamokban a válást megtagadó külföldi határozatok fogadtatásával kapcsolatban (lásd Bidaud-Garon, C. gondolatait, in: *La rupture du mariage en droit comparé*, a jelen indítvány 73. pontjában idézett mű, 244. és 245. o.).

C. Az 1259/2010 rendelet 10. cikkének alkalmazási szabályairól a házasságfelbontáshoz való jog egyenlőtlensége esetén (második és harmadik kérdés)

68. A következő kérdéseket másodlagosan terjesztették elő, így ekként vizsgálandók. A két részre bontott második kérdés, és a kifejezetten a második kérdés második részéhez kapcsolódó harmadik kérdés egyaránt az 1259/2010 rendelet 10. cikkének értelmezésére vonatkozik, amely eltérést engedve az eljáró bíróság országa szerinti jog alkalmazását teszi lehetővé olyan esetben, amikor az említett rendelet egyéb rendelkezései értelmében a főszabály szerint alkalmazandó külföldi jog a házasság felbontását nem engedi,[76] vagy – mint az alapügyben – a különváláshoz, illetve a házasság felbontásához való jog a házastársak nemétől függően eltérő.[77]

69. E két kérdés a hivatkozott 10. cikk alkalmazási szabályaira vonatkozik egyrészről abból a szempontból, hogy milyen – absztrakt vagy konkrét – módon vizsgálandó az említett külföldi jog által eredményezett hátrányos megkülönböztetés, másrészt pedig abból a szempontból, hogy jóváhagyható-e a hátrányosan megkülönböztetett házastárs egyenlőtlen házasságfelbontásba való esetleges beleegyezése.

1. A házasság felbontásához való jog hátrányosan megkülönböztető jellegének in abstracto vizsgálatáról az 1259/2010 rendelet 10. cikkének alkalmazása alapján

70. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdés csak arra az esetre vonatkozik, ha a Bíróság igenlő választ ad az első kérdésre, és ezáltal úgy ítéli meg, hogy az alapügyben is szóban forgóhoz hasonló, nem állami házasságfelbontás az 1259/2010 rendelet tárgyi hatálya alá tartozik. Tekintettel arra, hogy az előző kérdésre nemleges választ javaslok, úgy vélem, hogy nem szükséges választ adni a második kérdésre.[78] Mindazonáltal a teljesség érdekében ismertetem észrevételeimet erről a témáról.

71. E kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kívánja megtudni, hogy az 1259/2010 rendelet 10. cikke úgy értelmezendő-e, mint amely szerint az ott előírtak alapján az eljáró bíróság országa szerinti jogot kell alkalmazni, amennyiben a rendelet 5. vagy 8. cikke szerint alkalmazandó külföldi jog[79] tartalmát tekintve *in abstracto* hátrányos megkülönböztetést tesz a házastársak között, függetlenül attól, hogy konkrétan, az adott ügy körülményei között történt-e hátrányos megkülönböztetés, vagy sem.[80]

72. A német kormány a 10. cikk olyan értelmezését javasolja, amely alapján a külföldön kimondott nem állami házasságfelbontás érvényességének vizsgálata során a vizsgálatot végző bíróság joga csak akkor alkalmazandó, ha a konkrét ügyben a házastársak egyikét az irányadó külföldi jog alapján hátrányos megkülönböztetés érte. R. Mamisch is ezt az álláspontot osztja.

76 Az első eset ritkán fordul elő a gyakorlatban, mivel kevés államban tiltják a házasság felbontását (kettő ilyen kapcsán lásd: Devers, A., és Farge, M., „Le nouveau droit international privé du divorce – À propos du règlement Rome III sur la loi applicable au divorce”, *Droit de la famille*, 2012, 6. sz., 13. tanulmány, 28. pont), és ez nem képezi a jelen alapeljárás tárgyát, ugyanakkor az említett 10. cikknek a jelen ügyben való értelmezése során is szem előtt kell tartani.

77 A fent említett szír törvény 85. és 105. cikkére utalva (a jelen indítvány 37. lábjegyzete) a kérdést előterjesztő bíróság hangsúlyozza, hogy amennyiben a jelen ügyre a szír jog alkalmazandó, az nem biztosítja a feleség jogegyenlőségét a házasság felbontására vonatkozóan, mivel még ha a házasság kölcsönös megegyezés útján történő felbontása mellett el is ismeri a házasság feleség által kezdeményezett bírósági felbontását, ez utóbbi kifejezetten bírósági eljáráshoz és egyéb feltételek – mint a férj betegsége vagy meghatározott kóros állapota – teljesüléséhez kötött, míg a férj korlátlan jogokkal rendelkezik a házasság egyoldalú felbontása tekintetében.

78 Ily módon a belga kormány az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második és harmadik kérdés elemzésére nem is tért ki, tekintettel az első kérdésre általa javasolt válaszra.

79 Emlékeztetek arra, hogy az 1259/2010 rendelet által irányadóként jelölt jog abban az esetben is alkalmazandó, ha harmadik állam vagy olyan tagállam jogáról van szó, amely a megerősített együttműködésnek nem részese.

80 Ez a problémakör nem azonos azzal a kérdéssel, hogy a külföldi jog hátrányosan megkülönböztető jellegének értékelését formálisan, a házastársak házasság felbontásához való jogának szigorú egyenlőségét véve, vagy inkább lényegileg, e jog egyszerű egyenértékűségét szem előtt tartva szükséges-e elvégezni.

73. A francia, a magyar és a portugál kormány, valamint a Bizottság ezzel szemben úgy vélik, hogy elegendő, ha a külföldi jog hátrányosan megkülönböztető jellegének vizsgálatát a hivatkozott 10. cikk alkalmazásában *in abstracto* végzik el, anélkül hogy ragaszkodnának az érintett személyek helyzeti sajátosságainak vizsgálatához, amely álláspontt al én is egyetértek, az alább kifejtendő okok összességére tekintettel.

74. *Elsősorban*, úgy vélem, hogy ezen értelmezés egyaránt tiszteletben tartja az 1259/2010 rendelet 10. cikkének, illetve (24) preambulumbekezdésének *szövegét*.

75. Kétségtelen, hogy a hivatkozott 10. cikk nem szolgál kifejezett iránymutatással az értékelés módját illetően olyan esetben, amikor a főszabály szerint alkalmazandó külföldi jog valamelyik házastársat neme miatt hátrányosan kezel. Ugyanakkor a hivatkozott cikkben nem szerepel semmilyen olyan utalás, amelyből az tűnne ki, hogy – a kérdést előterjesztő bíróság elképzelésének megfelelően – az eljáró bíróság országa szerinti jog csak akkor szoríthatja ki a házasságfelbontás vonatkozásában egyenlőtlen jogokat biztosító jogot, ha ez utóbbi a konkrét ügyben okoz hátrányos megkülönböztetést. Amint azt a francia kormány hangsúlyozza, a rendelkezés megfogalmazásából ezzel ellentétben az tűnik ki, hogy ahhoz, hogy valamely részes tagállam bírósága figyelmen kívül hagyja az alkalmazandó külföldi jogot, elegendő, ha az tartalmában hátrányosan megkülönböztető jellegű.

76. Úgy gondolom, hogy a kérdést előterjesztő bíróság, valamint R. Mamisch és a német kormány álláspontját az 1259/2010 rendelet (24) preambulumbekezdésének tartalma szintén nem támasztja alá. Lehetséges, hogy az említett preambulumbekezdés német nyelvű változata zavart keltő, mivel abban az „Egyes esetekben” kezdő kitételt azonnal a következő értelemmel bíró megfogalmazás követi „ *amelyekben* az alkalmazandó jog […] nem biztosít […] azonos jogokat a házasság felbontásához, vagy a különváláshoz”[81]. Az általam kiemelt kötőszó arra engedhet következtetni, hogy e törvény konkrét hatásait a házastársak szóban forgó sajátos helyzetére tekintettel szükséges vizsgálni.[82]

77. Mindazonáltal a további nyelvi változatokban alkalmazott megfogalmazások nem ilyen kétértelműek.[83] Ezekre, valamint az 1259/2010 rendelet előkészítő munkálataira is figyelemmel,[84] számomra úgy tűnik, hogy az említett kezdő kifejezés – amint azt a Bizottság is állítja – egyszerűen a 10. cikkben említett helyzetekre utal, az e rendelkezés által szabályozott esetek meghatározása céljából, és nem értelmezhető úgy, mint amely a jogalkotó azon szándékát tükrözné, hogy e rendelkezés alkalmazását csak a házasságfelbontást illetően konkrétan megvalósult hátrányos megkülönböztetésének esetére korlátozza.

81 „In bestimmten Situationen, *in denen* das anzuwendende Recht […]” (kiemelés tőlem). Ehhez hasonló megfogalmazás szerepel többek között a dán nyelvű változatban: „I visse situationer, *hvor* den valgte lov […]” (kiemelés tőlem).

82 Erről a problémakörről lásd: Lein, E., „Article 10 [Rome III], Application of the Law to the Forum”, in: *Rome Regulations, Commentary*, az 59. lábjegyzetben idézett mű, 11. pont és 24. jegyzet.

83 Lásd többek között: spanyol nyelvi változatban: „En algunas situaciones es oportuno, […] *por ejemplo cuando* la ley aplicable […]”; angol nyelvi változatban: „In certain situations, *such as where* the applicable law […]”; francia nyelvi változatban: „Dans certaines situations, […] *comme lorsque* la loi applicable […]”; portugál nyelvi változatban: „Em certas situaçõe s, […] *quando* a lei aplicável […]” és svéd nyelvi változatban: „I vissa situationer, *till exempel när* tillämplig lag […].” (kiemelés tőlem).

84 Eredetileg e rendelet 10. cikkét közvetlenül a házasság felbontására és a különválásra főszabály szerint alkalmazandó jogot kijelölő rendelkezésekkel, különösen a 8. cikkben rögzített (a felek jogválasztásának hiányában alkalmazandó jogra vonatkozó) szabállyal összefüggésben dolgozták ki, azzal a pontosítással, hogy a jelenlegi (a különválás házasságfelbontássá történő változtatására vonatkozó) 9. cikk nem szerepelt az eredeti változatban. Hasonlóképpen, az említett rendelet (24) preambulumbekezdése (amely a hivatkozott 10. cikkre vonatkozik) közvetlenül a jelenlegi (21) preambulumbekezdés (amely a hivatkozott 8. cikkre vonatkozik) után következett, és véleményem szerint a rendelkezések e korábbi elhelyezkedésének fényében az „Egyes esetekben” kifejezést az azt akkoriban megelőző elvekhez képest viszonyított korlátozásként kell értelmezni, amit az is alátámaszt, hogy a (24) preambulumbekezdésben megőrizték a „mindig” [francia nyelvi változatban „toutefois”] kitételt (lásd a (19) és (20) preambulumbekezdést, valamint a 2010. április 16-án módosított, 2010. március 24-én benyújtott bizottsági rendelettervezet 4. és 5. cikkét [COM(2010) 105 végleges], Lein, E., 82. lábjegyzetben idézett mű, 11. pont vége).

78. Mindenesetre, az állandó ítélkezési gyakorlattal összhangban, egy uniós jogi rendelkezés valamely nyelvi változatának megfogalmazása nem szolgálhat e rendelkezés értelmezésének kizárólagos alapjául, illetve e tekintetben nem élvezhet elsőbbséget más nyelvi változatokkal szemben. Az uniós jogi aktus egységes alkalmazása, és ennélfogva egységes értelmezése érdekében ugyanis az nem vizsgálható elszigetelten valamelyik nyelvi változatában. Ennél fogva, az uniós szövegek egyes nyelvi változatai közötti eltérés esetén a szóban forgó rendelkezést azon szabályozás általános rendszerére és céljára tekintettel kell értelmezni, amelynek az a részét képezi. [85]

79. Márpedig azt az értelmezést, amelyet a Bíróságnak elfogadásra javasolok, véleményem szerint *másodsorban* az 1259/2010 rendelet *általános rendszere* is megerősíti. Pontosabban, az említett rendelet 10. cikkét egyrészt a 12. cikkének fényében kell értelmezni, amely lehetőséget nyújt arra, hogy az e rendelet értelmében irányadó jog valamely rendelkezésétől eltérjenek olyan esetben, amikor ennek alkalmazása nyilvánvalóan összeegyeztethetetlen lenne az eljáró bíróság országának közrendjével, másrészt a (25) preambulumbekezdés figyelembevételével, amely a 12. cikk tartalmához kapcsolódik. [86]

80. E tekintetben R. Mamisch és a német kormány azt állítja, hogy mivel az 1259/2010 rendelet 10. cikke a főszabály szerint alkalmazandó jogot meghatározó szabályoktól való eltérésnek, valamint a fent említett általános közrendi kivétel sajátos kifejezésének minősül, úgy azt szigorúan kell értelmezni, amelyből következően a hátrányos megkülönböztetés fennállását esetről esetre kell vizsgálni, legalábbis a külföldön már kimondott házasságfelbontás érvényességének vizsgálata keretében. [87]

81. A magam részéről a magyar és a portugál kormányhoz, valamint a Bizottsághoz hasonlóan úgy vélem, hogy nem helyénvaló az 1259/2010 rendelet 10. cikkét – a kérdést előterjesztő bíróság kifejezésével élve – „teleologikus szűkítés” útján megszorítóan értelmezni, amely annak megkövetelséhez vezetne, hogy a külföldi jog ne csak tartalmában, hanem konkrét joghatásai tekintetében is hátrányosan megkülönböztető legyen.

82. E rendelkezések szövegének és szellemiségének összevetése is arra mutat, hogy a 10. cikk nem értékelhető az említett rendelet 12. cikkében rögzített közrendi záradék egyszerű változataként, [88] még akkor sem, ha ezek a rendelkezések kiegészítő jellegűek. [89] A 10. cikk ugyanis tágabban fogalmaz, tekintettel arra, hogy a külföldi jog egészében való elvetésére nyújt lehetőséget, nem csupán a 12. cikk alapján az eljáró bíróság országának közrendjébe ütközőnek ítélt elszigetelt „rendelkezés” alkalmazása

85 Lásd többek között: 2017. március 15-i Al Chodor ítélet (C-528/15, EU:C:2017:213, 30–32. pont); 2017. április 26-i Popescu ítélet (C-632/15, EU:C:2017:303, 35. pont); 2017. június 8-i Sharda Europe ítélet (C-293/16, EU:C:2017:430, 21. pont).

86 A hivatkozott (25) preambulumbekezdés értelmében: „[k]ivételes körülmények között, a közérdekre vonatkozó megfontolások alapján a részt vevő tagállamok bíróságai számára lehetővé kell tenni a külföldi jog rendelkezésének figyelmen kívül hagyását, ha valamely adott esetben annak alkalmazása nyilvánvalóan összeegyeztethetetlen lenne az eljáró bíróság országának közrendjével. A bíróságok ugyanakkor nem alkalmazhatják a közrenddel kapcsolatos kivételt egy másik állam joga rendelkezésének figyelmen kívül hagyása céljából, ha ez sértené az Európai Unió Alapjogi Chartáját [a továbbiakban: Charta] és különösen annak 21. cikkét, amely a megkülönböztetés minden formájának tilalmáról rendelkezik”.

87 A német kormány azt állítja, hogy ebben a sajátos esetben semmi szükség nincs a házasságfelbontás konstitutív hatályú bírósági határozattal történő kimondásának általános esetére vonatkozó 10. cikkben megjelölt házasságfelbontásra irányadó külföldi jog helyett az eljáró bíróság országa szerinti jog teljes körű alkalmazására, ha ezen jog *in abstracto* hátrányosan megkülönböztető jellege az adott esetben semmilyen konkrét sérelmet nem okozott.

88 Megjegyezve, hogy e két rendelkezést a 11. cikk is elválasztja egymástól, amely kizárja azon tagállam nemzetközi magánjogi rendelkezéseire való visszautalást, amelynek jogát kijelölték.

89 Az 1259/2010 rendelet 12. cikkében előírt közrendre vonatkozó kivétel akkor jöhet szóba, ha a 10. cikk alkalmazási feltételei nem teljesülnek (különösen, ha a szóban forgó hátrányos megkülönböztetés nem a házastársak nemén alapul).

elé gördít akadályt. Egyébiránt, ellentétben a 12. cikkel, amely a közrend sérelmének megítélését a nemzeti bíróságok diszkrecionális mérlegelésére hagyja, a 10. cikk nem tartalmaz ilyen mérlegelési mozgásteret,[90] hanem szinte automatikusan alkalmazandó, amint az eljáró bíróság megállapítja az ott rögzített feltételek fennállását.[91]

83. Az 1259/2010 rendelet preambuluma megerősíti ezt az elemzést, mivel a (25) preambulumbekezdés kimondja, hogy az eljáró bíróság élhet a 12. cikkben rögzített kivétel lehetőségével és figyelmen kívül hagyhatja „a külföldi jog rendelkezését[t] […], ha valamely *adott esetben annak alkalmazása* nyilvánvalóan összeegyeztethetetlen lenne az eljáró bíróság országának közrendjével”[92], tehát e jognak az adott ügyre gyakorolt konkrét hatásai tekintetében, míg a 10. cikkhez kapcsolódó (24) preambulumbekezdés nem tartalmaz ezzel egyenértékű kifejezést.[93]

84. *Harmadsorban és legfőképpen*, az általam képviselt álláspont véleményem szerint teljes mértékben összhangban áll az értelmezni kért *rendelkezés sajátos céljával*. Úgy tűnik számomra, hogy az 1259/2010 rendelet 10. cikke olyan alapvető jog, nevezetesen azon jog védelmét célozza, hogy férfiak és nők egyenlő feltételek mellett bonthassák fel házasságukat, amely még a főszabály szerint alkalmazandó jog alapján sem korlátozható, függetlenül attól, hogy e jog az érintett személyek szándéka vagy az említett rendelet egyéb rendelkezései alapján irányadó.[94] A mindenféle – különösen a nemen alapuló – hátrányos megkülönböztetéstől mentes bánásmódhoz való jog, amint azt a portugál kormány hangsúlyozza, a Szerződésekben, valamint a Charta 21. cikkében rögzített alapvető jogok egyike.[95]

85. Az 1259/2010 rendelet (30) preambulumbekezdésére,[96] valamint a rendelet elfogadásával záruló előkészítési munkálatokra tekintettel[97] osztom a magyar kormány, illetve a Bizottság azon álláspontját, amely szerint az uniós jogalkotó úgy ítélte meg, hogy a 10. cikkben foglalt, azaz a házastársak nemen alapuló hátrányos megkülönböztetése olyan súlyú jogsérelem, amely miatt a különben alkalmazandó külföldi jogot semmilyen eseti kivételt nem engedve, teljes egészében és abszolút mértékben ki kell zárni.[98] E célkitűzést úgy nem lehetne teljesíteni, ha megengedett lenne, hogy a hátrányosan megkülönböztető külföldi jog valamely részes tagállam területén joghatásokat váltson ki azon az alapon, hogy az *in abstracto* hátrányosan megkülönböztetett házastársat konkrét sérelem nem érte.

90 Lásd ebben az értelemben: Devers, A., és Farge, M., a 76. lábjegyzetben idézett mű, 28. pont.

91 A szóban forgó 10. cikk ezen *in abstracto* alkalmazása nem jelenti ugyanakkor azt, hogy a nemzeti bíróságnak ne állna hatalmában, vagy helyesebben mentesülne azon kötelezettség alól, hogy megbizonyosodjon arról, hogy az 1259/2010 rendelet további rendelkezései által kijelölt jog ténylegesen hátrányosan megkülönböztető-e a tartalma alapján. Ily módon nem vélelmezhető, hogy a muzulmán ihletettségű jogi szabályozást e cikk alapján főszabály szerint figyelmen kívül kell hagyni (e témában lásd: Möller, L.-M., „No Fear of *Talâq*: Reconsideration of Muslim Divorce Laws in Light of the Rome III Regulation”, *Journal of Private International Law*, 2014, 10. kötet, 3. sz., 461–487. o.).

92 Kiemelés tőlem.

93 Lásd ebben az értelemben: Lein, E., a 82. lábjegyzetben idézett mű, 25. pont és a szerző által idézett jogirodalom. A (24) preambulumbekezdés utolsó mondata („Ez azonban nem érintheti a közrendi záradékot.”) véleményem szerint az 1259/2010 rendelet 10. cikkében előírt szabály és a 12. cikkében foglalt közrendre vonatkozó kivétel közötti különbségtételt erősíti.

94 A 10. cikk elfogadásával záruló legelső javaslat indokolásából kitűnik, hogy a jogalkotó eredeti célja szerint a módosítás „olyan, harmadik országokból származó nők problémáit [volt] hivatott orvosolni, akik valamely uniós tagállamban szeretnének elválni, vagy házastársuktól külön élni,” lehetővé téve számukra, hogy tekintet nélkül az állampolgárságuk szerinti jog alkalmazhatóságára, hozzáférhessenek e jogukhoz (lásd a COM(2006) 399 rendeletre irányuló javaslatról szóló, A6–2008/361 2008. október 21-i európai parlamenti jelentésben javasolt 25.és 30. módosítás, a 67. lábjegyzetben idézett mű).

95 Más európai államokkal közös értékekről van egyébként szó, hiszen a házasságfelbontásra vonatkozó, házastársak közötti jogegyenlőség elvét rögzíti az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezménynek az Európa Tanácsban 1984. november 22-én aláírt 7. kiegészítő jegyzőkönyvének 5. cikke.

96 Az 1259/2010 rendelet (30) preambulumbekezdése értelmében „tiszteletben tartja az alapvető jogokat és betartja a [Chartában] elismert elveket, különös tekintettel annak 21. cikkére, amely tiltja a nem […] alapján történő megkülönböztetést. A részt vevő tagállamok bíróságainak e jogok és elvek tiszteletben tartásával kell ezt a rendeletet alkalmazniuk”.

97 Lásd a COM(2010) 105 végleges rendeletre irányuló javaslat indokolásának 5.3. és 6. pontját (különösen a 2., 3. és 5. cikkekhez fűzött kommentárt); (14), (20) és (24) preambulumbekezdését, valamint 3. cikkének (1) bekezdését és 5. cikkét. Különösen, e javaslat 2. cikkéhez fűzött kommentár említi kifejezetten, hogy „a *védzáradékokat* azért vezették be, *hogy kizárják olyan külföldi jogok alkalmazását* a házasság felbontására vagy a különválásra irányuló eljárások során, *amelyek nem felelnek meg az Európai Unió közös értékeinek*” (kiemelés tőlem).

98 E cikk keletkezése során, valamint az értelmezésének szempontjából az abból levonandó következtetésekkel kapcsolatosan, főként a skandináv tagállamok által megfogalmazott aggályokról lásd: Möller, L.-M., a 91. lábjegyzetben idézett mű, 467–470. o.

86. Ebben az esetben, *negyedsorban*, véleményem szerint veszélybe kerülne az 1259/2010 rendelet 10. cikke által is alkotott *szabályozás célkitűzéseinek* megvalósítása. Az említett rendelet (9), (21), (22) és (29) preambulumbekezdéseiből kitűnően ugyanis e rendelet célja a házasságfelbontásra és különválásra vonatkozó kollíziós szabályok egységesítése a jogbiztonság, a kiszámíthatóság és a rugalmasság erősítése, valamint a nemzetközi jellegű házasságfelbontási eljárásokban a „forum shopping” kockázatának csökkentése érdekében, és ezáltal a személyek szabad mozgásának megkönnyítése az Unió területén.[99] Márpedig, ha az e 10. cikkben szabályozott eltérés alkalmazása a hatáskörrel rendelkező nemzeti bíróságok által végzett *in concreto* értékeléstől kellene, hogy függjön, a fent említett általános célok nem teljesülnének, mivel a végeredményben alkalmazandó jog eseti elemzés alapján, nem pedig rendszerszintű, tehát biztos és előrelátható módon kerülne meghatározásra.

87. *Végül* az általam javasolt értelmezés *gyakorlati megfontolásokkal* is összhangban áll. E tekintetben emlékeztetek arra, hogy az 1259/2010 rendelet célja általában a házasságfelbontásra alkalmazandó jog kijelölése valamely külföldi vonatkozást mutató helyzetre vonatkozóan, olyan esetben, amikor az egyik részes tagállam bíróságához házasságfelbontás,[100] és nem – a jelen ügyben a német jogszabályok alkalmazásából eredően – már meghozott házasságfelbontásra vonatkozó határozat elismerése céljából fordulnak. Márpedig, amint arra a francia kormány felhívja a figyelmet, e rendelet rendes alkalmazásának keretében a házasságfelbontás kimondására vagy megállapítására elvileg még nem került sor, és így legtöbbször nehéz vagy akár lehetetlen lesz e korai szakaszban meghatározni, hogy a rendelet 5. illetve 8. cikke alapján irányadó jog alkalmazása a konkrét esetben a házastársak nemen alapuló hátrányos megkülönböztetésével jár-e majd a házasság felbontásához való jogot illetően.

88. Elképzelhetetlennek tartom, hogy e probléma megoldásához a kérdést előterjesztő bíróság, illetve a német kormány által javasolt út vezessen, amely szerint egyedi megközelítést kell alkalmazni „legalábbis” olyan esetekben, amikor a bírósághoz az alapügyhöz hasonlóan külföldön már kimondott házasságfelbontás érvényességének vizsgálata érdekében fordulnak, amely így a konkrét helyzetet visszamenőleg át tudja tekinteni. Véleményem szerint, figyelembe véve azt, hogy az uniós jog e rendelkezését objektíven, általánosan és egységesen szükséges értelmezni,[101] nem engedhető meg, hogy az 1259/2010 rendelet 10. cikkének értelmezése aszerint változzon, hogy a rendelet rendes alkalmazása keretében házasság felbontására irányuló eljárásról van-e szó, amely esetben elegendő, ha a hátrányos megkülönböztetés absztrakt formában áll fenn, vagy házasságfelbontási határozat elismerése a kérdés, amelynek esetében a német jog értelmében konkrét hátrányos megkülönböztetés megállapítása szükséges.

89. Következésképpen véleményem szerint az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésre azt a választ kell adni, hogy az 1259/2010 rendelet 10. cikkét úgy kell értelmezni, hogy az eljáró bíróság országa szerinti jogot kell alkalmazni, ha a rendelet 5. illetve 8. cikke szerint alkalmazandó külföldi jog tartalmát tekintve *in abstracto* hátrányos megkülönböztetésre alkalmas, és nem csupán akkor, ha e jog az adott ügy körülményei között konkrét hátrányos megkülönböztetést valósít meg.

99 Lásd még a COM(2010) 105 végleges rendeletre irányuló javaslat indokolásának 2. és 5.3 pontját, amelyből kitűnik, hogy a bevezetett egyszerűsítés a házastársak és a jogalkalmazók javát egyaránt szolgálja.

100 Igaz, hogy a hátrányosan megkülönböztető külföldi jog egészének a 10. cikk alapján az eljáró bíróság országa szerinti joggal történő helyettesítése problematikus lehet, amennyiben azzal a következménnyel járhat, hogy egy részes tagállamban kimondott házasságfelbontási határozatnak olyan harmadik államban való elismerését akadályozza, amely állammal a felek szorosabb kapcsolatban állnak (e témában lásd többek között: Lein, E., a 82. lábjegyzetben idézett mű, 27. pont és az ott hivatkozott jogirodalom). Mindazonáltal a Bizottság helyesen jegyzi meg, hogy e probléma megoldása a jogalkotóra tartozik, és az az említett rendelet 10. cikkének egyértelmű szövegezésének megkerülésével és a 12. cikkhez való kapcsolásával nem orvosolható.

101 Ez azt feltételezi, hogy a Bíróság által adott értelmezésnek érvényesnek kell lennie, tekintet nélkül az alapeljárás körülményeire, a szóban forgó jogeset jellemzőire, illetve az eljáró bíróság székhelye szerinti tagállam jogának sajátosságaira. E tekintetben emlékeztetek arra, hogy (9) preambulumbekezdése alapján az 1259/2010 rendelet célja, hogy „egyértelmű és teljes jogi keretet alakítson ki” alkalmazási területén, valamint arra, hogy a 10. cikkét is magában foglaló II. fejezetének címe: „A házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jogra vonatkozó *egységes* szabályok” (kiemelés tőlem).

2. A hátrányosan megkülönböztetett házastárs esetleges beleegyezésének hatástalanságáról az 1259/2010 rendelet 10. cikkének alkalmazása alapján

90. A harmadik kérdés kizárólag arra az esetre vonatkozik, ha a Bíróság a második kérdésre adott válaszában az ott vázolt második megoldást ítélné helyesnek, vagyis úgy vélné, hogy az eljáró bíróság országa szerinti jognak az 1259/2010 rendelet 10. cikke szerinti, eltéréssel járó, alkalmazása azt feltételezi, hogy a főszabály szerint alkalmazandó külföldi jog a házastársak egyikével szemben az adott ügyben hátrányosan megkülönböztető jellegű. Mivel a második kérdést ezzel ellentétesen javaslom megválaszolni, úgy gondolom, hogy a Bíróságnak nem szükséges választ adnia a harmadik kérdésre. Mindazonáltal másodlagosan teszek néhány észrevételt ezzel kapcsolatban.

91. Utolsó kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság annak eldöntését kéri a Bíróságtól, hogy az a körülmény, hogy a hátrányosan megkülönböztetett házastárs beleegyezett a házasság felbontásába, ideértve az abban megnyilvánuló esetet is, hogy ezzel kapcsolatban ellentételezést fogadott el, lehetővé teszi-e az 1259/2010 rendelet 10. cikkében foglalt szabály alkalmazásának mellőzését. E bíróság jelzi, hogy az elméletileg sérelmet szenvedett házastárs beleegyezésének kellően körültekintő megállapítása esetén[102] az említett szabály alkalmazásának mellőzésére hajlana, így a rendelet 5. illetve 8. cikkében megjelölt jog maradna alkalmazandó. A releváns német ítélkezési gyakorlatot idézve hozzáfűzi, hogy a szír jog alkalmazása esetén, azt a konkrét ügyre vonatkozóan, a német közrendre figyelemmel kellene értékelni.

92. A német kormány osztja ezt a véleményt, mivel úgy ítéli meg, hogy egyes esetekben nem feltétlenül áll fenn a hivatkozott 10. cikk értelmében vett hátrányos megkülönböztetés, amennyiben az 1259/2010 rendelet egyéb rendelkezései alapján alkalmazandó jog szerint *in abstracto* hátrányosan megkülönböztetett házastárs a házasságfelbontásba való beleegyezését kinyilvánította, feltéve hogy beleegyezése szabad akaratából és kétségtelenül megállapítható módon történt, aminek ellenőrzése az adott eset körülményei tekintetében a kérdést előterjesztő bíróságra tartozik.[103] R. Mamisch a tárgyalás során hasonló álláspontot fejtett ki.[104]

93. Ezzel szemben a francia, a magyar és a portugál kormány, valamint a Bizottság velem együtt ellentétes álláspontot képvisel, az alábbiak okán.

94. *Elsősorban*, a Bizottsághoz hasonlóan hangsúlyozom, hogy az 1259/2010 rendelet 10. cikkének *szövege* nem tartalmaz semmilyen olyan kikötést, amely lehetővé tenné a részes tagállamok bíróságai számára az e rendelkezésben foglalt kivételtől való eltérést olyan esetben, amikor a főszabály szerint alkalmazandó, elméletileg jellegéből fakadóan hátrányosan megkülönböztető külföldi jog végrehajtása, a gyakorlatban nem okoz semmilyen sérelmet a hátrányosan megkülönböztetett házastársnak.

95. Ezen túlmenően a hivatkozott 10. cikk, valamint az 1259/2010 rendelet (24) preambulumbekezdésének megfogalmazásából az tűnik ki, hogy az eljáró bíróság országa szerinti jog eltérésen alapuló alkalmazhatóságát „a házasság felbontásához vagy a különváláshoz” való egyenlő *jog* hiányából eredő hátrányos megkülönböztetés igazolja.[105] A francia kormány joggal hangsúlyozza, hogy különbséget kell tenni aközött, hogy egy házastárs a házasságfelbontási eljárás következményeit

102 A kérdést előterjesztő bíróság szerint a jelen ügyben az a tény, hogy a feleség aláírásával elismerten úgy nyilatkozott, hogy pénzügyi ellentételezést kapott és férje mentesült a házassági szerződés alapján őt terhelő kötelezettségek alól, az érintettnek a házasság felbontásába való beleegyezéseként értékelhető.

103 A német kormány pontosította, hogy véleménye szerint a szükséges szabadság hiánya fennállhat, ha az alkalmazandó jog szerint kedvezményezett házastárs erősebb helyzetével visszaélve a másik házastársat az ellentételezés elfogadására kényszerítette, vagy ha az *in abstracto* hátrányosan megkülönböztetett házastárs elégtelen információk alapján, illetve anélkül adta beleegyezését, hogy teljes mértékben tisztában lett volna döntése következményeivel; ennek vizsgálatát az ügyben eljáró bíróságnak szükséges elvégeznie.

104 R. Mamisch arra hivatkozik, hogy a 10. cikket nem lehet a hátrányos megkülönböztetéstől védett személy hátrányára alkalmazni, pedig ez lenne a helyzet véleménye szerint, amennyiben annak ellenére nem ismernék el a válást, hogy azt az érintett házastárs szabad akaratából elfogadta, mivel újra szeretne házasodni.

105 Kiemelés tőlem.

fogadja-e el, vagy elviekben egyetért a házasság felbontásával.[106] Márpedig úgy vélem, hogy kizárólag utóbbi eset felel meg a fent említett rendelkezésekben használt megfogalmazásnak. Ezt az elemzést véleményem szerint az is alátámasztja, hogy az említett rendelet kizárólag magára a házasság felbontására vonatkozik, hiszen a hatálya alól kifejezetten kizárja a jellemzően nem a házasság felbontására irányuló eljárás elején, hanem annak későbbi szakaszában, akár annak lezárásakor felmerülő olyan jogi problémákat, mint a házasság vagyonjogi következményei vagy a tartási kötelezettség.[107]

96. Ily módon számomra úgy tűnik, hogy a harmadik előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés téves előfeltételezésen alapul, amennyiben „a hátrányosan megkülönböztetett *házastársnak a házasság felbontásával való – adott esetben ellentételezések jóváhagyott elfogadásában* megnyilvánuló – *egyetértésére*” hivatkozik.[108] Ez a megfogalmazás ugyanis, véleményem szerint helytelenül, a házasságfelbontás valamely következményének igazolt elfogadását[109] magának a házasságfelbontásnak az elvi elfogadásaként értékeli,[110] noha a két hivatkozott esemény a házasság felbontására irányuló eljárás különböző szakaszaiban következett be.[111]

97. E tekintetben az alapeljárásban az a körülmény, hogy S. Sahyouni kifogással élt a Szíriában kimondott házasságfelbontás németországi elismerésével szemben,[112] véleményem szerint azt jelzi, hogy annak ellenére, hogy írásban elismerte a férje által jóvátétel címén nyújtott ellentételezés elfogadását, nem állt szándékában magába a házasság felbontásába beleegyezni.

98. Kétségtelen, hogy elvben egyedül az alapügyben eljáró bíróságra tartozik, hogy döntést hozzon azon ténybeli elemek értékeléséről, amelyek valamely fél adott esetben tett hozzájárulásának fennállását és következményeit meghatározzák. Ugyanakkor szükségesnek tartom, hogy az 1259/2010 rendelet 10. cikkének esetleges alkalmazása esetén figyelembe veendő elemekkel kapcsolatban felvilágosítást nyújtsak e bíróság számára.[113]

99. Mindenesetre, még ha azt is feltételezzük, hogy a hátrányosan megkülönböztetett házastársnak a házasságfelbontásba való beleegyezését e bíróság elfogadottnak tekinti, e megállapítás alapján sem lehet figyelmen kívül hagyni a hivatkozott cikkben foglalt szabályt.

100. A kérdést előterjesztő bíróság előzetes döntéshozatalra terjesztett utolsó kérdésében szereplő megközelítés ugyanis *másodsorban* nem áll összhangban az 1259/2010 rendelet, különösen pedig 10. cikkének *célkitűzéseivel*.

106 A francia kormány ebből azt a következtetést vonja le, hogy az a körülmény, hogy a hátrányosan megkülönböztetett házastárs jóvátétel címén nyújtott ellentételezést fogadott el, nem értékelhető úgy, mint amely a házasság felbontásába való beleegyezési szándékát, és ily módon a 10. cikknek megfelelő, a házastársakkal szembeni egyenlő bánásmód elvét tiszteletben tartó házasságfelbontási eljárás fennállását tanúsítaná.

107 Lásd az említett rendelet 1. cikke (2) bekezdésének e) és g) pontját, valamint (10) preambulumbekezdését.

108 Kiemelés tőlem.

109 A jelen esetben a 2013. szeptember 12-én folyósított pénzügyi ellentételezés.

110 A házasság felbontása a jelen esetben a válás férj általi kimondásával, majd annak egy vallási bíróság általi nyilvántartásba vételével történt meg, 2013. május 19-én, illetve 2013. május 20-án.

111 A kérdést előterjesztő bíróság ilyen egybeolvasztó értékelése talán azzal magyarázható, hogy a német kollíziós szabályok szerint ilyen ellentételezés nyújtására a házasság felbontására és nem annak joghatásaira alkalmazandó jog alapján kerülhet sor, amennyiben azt ellentételezésnek és nem a házasság felbontását követően járó házastársi tartásnak minősítik (lásd ebben az értelemben: Möller, L.-M., a 91. lábjegyzetben idézett mű, 476. o. és 53. megjegyzés).

112 A jelen indítvány 22. pontjában hivatkozott határozat.

113 Emlékeztetve arra, hogy a Bíróság hatásköre kiterjed arra, hogy az alapeljárás iratai, valamint a hozzá előterjesztett észrevételek alapján olyan iránymutatásokat nyújtson a kérdést előterjesztő bíróságnak, amelyek lehetővé tehetik számára a határozathozatalt (lásd többek között: 2014. június 5-i I ítélet, C-255/13, EU:C:2014:1291, 55. pont).

101. E tárgyat illetően a Bizottság írásbeli és szóbeli észrevételeiben is megerősíti, hogy a 10. cikkben foglalt szabály a hátrányosan megkülönböztetett házastárs védelmét szolgálja, mivel ő a gyengébb pozícióban lévő fél, és e szabály szerepe veszélybe kerülne, amennyiben az csupán fakultatív jelleggel lenne alkalmazandó. Fennállna ugyanis annak kockázata, hogy ez a fél akár anélkül egyezne bele abba, hogy lemond az eljáró bíróság országa szerinti jog alkalmazásáról, hogy tudomása lenne arról, hogy ez utóbbi kedvezőbb számára. [114]

102. Az 1259/2010 rendelet elfogadásával záruló előkészítő munkálatokból kitűnik, hogy az „Európai Unió közös értékeinek” tiszteletben tartása, [115] valamint a gyengébb házastárs védelme [116] érdekében a felek akaratszabadságának elvét – amelyet e rendelet is követ –, külön garanciák bevezetésével biztosították. Márpedig a 10. cikkben foglalt eltérést engedő rendelkezés nem érvényesülne hatékonyan, és így a fent említett célok sem teljesülnének, ha a hátrányosan megkülönböztetett házastárs elfogadhatná az ebből származó előnyének elvesztését azáltal, hogy egyenlőtlen házasságfelbontásba egyezik bele akár a házastársa által gyakorolt kényszer hatására, akár egy konfliktusos helyzet lezárása érdekében hozott saját elhatározásából, akár egyszerűen amiatt, mert nincs tisztában jogaival.

103. *Harmadsorban*, azon *rendszer* tanulmányozása, amelybe az 1259/2010 rendelet 10. cikke illeszkedik, szöveg szerinti és teleologikus szempontból is azt az értelmezést támasztja alá, amelynek elfogadását javasolom. Ez a cikk ugyanis a benne foglalt követelmények elsőbbségét biztosítja az említett rendelet 5. cikke alapján a házastársak által választott joghoz, valamint ennek hiányában a 8. cikk alapján alkalmazandó joghoz képest. Amint arra a Bizottság rámutatott, a 10. cikk attól a pillanattól kezdve alkalmazandó, amint alkalmazásának objektív feltételei teljesülnek, és még abban az esetben is lehetővé teszi az eljáró bíróság országa szerinti jog előnyben részesítését, ha a felek kifejezetten a hátrányosan megkülönböztető jogot jelölték meg alkalmazandóként. Ebből következően a hivatkozott cikkben foglalt, alapvetőnek ítélt értékek tiszteletben tartásán alapuló szabályt kötelező jelleggel ruházták fel, és az uniós jogalkotó szándékának megfelelően ily módon kívül helyezték azon a körön, amelyben az érintett felek jogaikkal szabadon rendelkezhetnek. [117]

104. Következésképpen úgy vélem, hogy amennyiben megállapításra kerül, hogy az 1259/2010 rendelet 5. illetve 8. cikke szerint alkalmazandó jog alapján neme miatt hátrányosan megkülönböztetett házastárs beleegyezett a házasság felbontásába, ez a beleegyezés nem vezethet az eljáró bíróság országa szerinti jognak az említett rendelet 10. cikke alapján történő alkalmazásának mellőzéséhez, amennyiben az ott írt feltételek teljesülnek. Másként fogalmazva, véleményem szerint nemleges választ kell adni az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdésre, amennyiben a Bíróság e másodlagos kérelemmel kapcsolatban határoz.

114 E tekintetben a Bizottság párhuzamot von az uniós jog más területeivel (többek között a fogyasztóvédelemmel), ahol az ilyen szabályok pontosan annak elkerülése érdekében bírnak kötelező erővel, hogy a gyengébb fél, akit az erősebb fél valószínűsíthetően nyomás alá helyezhet, lemondjon a számára biztosított jogokról, és ily módon elveszítse az uniós jog által neki biztosítandó védelmet.

115 Lásd a jelen indítvány 84. és azt követő pontjait.

116 Lásd többek között a COM(2010) 105 végleges rendeletre irányuló javaslatot (az indokolás 2.2., 2.3. pontjának vége, 5.3. pontja, valamint 6. pontja (különösen a 2., 3. és 5. cikkhez fűzött kommentár); (14), (20) és (24) preambulumbekezdés; a 3. cikk (1) bekezdése és 5. cikk), valamint az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2010. április 29-i véleményét (HL 2011. C 44., 167. o., 3.3. és 3.4. pont).

117 Ehhez hasonlóan az EJEB 2012. március 22-i Konstantin Markin kontra Oroszország ítélete (ECLI:CE:ECHR:2012:0322JUD003007806, 150. §) kiemeli, hogy „tekintettel a nemen alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmának alapvető jelentőségére, nem ismerhető el annak lehetősége, hogy bárki az ilyen hátrányos megkülönböztetéstől mentes bánásmódhoz való jogáról lemondjon, mivel e jogról való lemondás fontos közérdekbe ütközne”.

V. Végkövetkeztetések

105. A fenti megfontolások alapján azt javasolom a Bíróságnak, hogy az Oberlandesgericht München (müncheni tartományi felsőbíróság) által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre a következő válaszokat adja:

1) A házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról szóló, 2010. december 20-i 1259/2010/EU tanácsi rendelet, és különösen annak 1. cikke úgy értelmezendő, hogy az olyan házasságfelbontásra, amely bíróság vagy más közjogi hatóság konstitutív hatályú határozatának hiányában jött létre, például az egyik házastárs egyoldalú nyilatkozatának vallási bíróság általi nyilvántartásba vétele útján, nem terjed ki e rendelet hatálya.

2) Másodlagosan, feltéve hogy a Bíróság úgy ítéli meg, hogy az ilyen nem állami jellegű házasságfelbontásra kiterjed az 1259/2010 rendelet hatálya, annak 10. cikkét úgy kell értelmezni egyrészt, hogy az eljáró bíróság országa szerinti jogot kell alkalmazni, amennyiben az e rendelet 5. illetve 8. cikke alapján meghatározott külföldi jog a házastársak között nemük alapján *in abstracto* hátrányos megkülönböztetést tesz, másrészről, hogy az a körülmény, hogy a hátrányosan megkülönböztetett házastárs a házasság felbontásába esetlegesen beleegyezett, nem érinti a hivatkozott cikk alkalmazhatóságát.